

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896.   Andra Kammaren.   N:o 23.

Torsdagen den 26 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr *M. Dahn* aflemnade en motion, n:o 233, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 50, 70, 72, 98, 109 och 111 §§ af regeringsformen samt 32, 65, 68, 71 och 73 §§ riksdagsordningen.

Denna motion bordlades.

§ 2.

Härefter företogs handläggning af statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

Punkten 1.

Afdelningen A.

Mom. 1 a)–c).

Biföllos.

Vid föredragning dernäst af *mom. 1 d)*, angående ordinarie anslaget till arméförvaltningen, begärdes ordet af

*Ang. vissa
förhållanden
inom armé-
förvaltningen.*

Herr Hedin, som yttrade: Herr talman! Jag finner utaf sid. 16 uti statsutskottets utlåtande, att utskottet har för afsigt att framdeles inkomma med yttrande i fråga om remonteringsväsendet, men utaf sid. 25 i samma utlåtande ser jag också, att utskottet emellertid har funnit sig kunna redan nu taga med anslaget till »remontering och hästlega m. m.» Jag är icke rätt

Ang. vissa
förhållanden
inom armé-
förvaltningen.
(Forts.)

säker på att detta tillvägagående är alldeles lämpligt, därför att man dermed släpper ur händerna ett möjligen behöfligt medel till en starkare påtryckning än den, som tilläfsventyrs kan ligga i det uttalande af ett önskemål, som kan blifva föreslaget af statsutskottet och antaget af Andra Kammaren, men — afslaget af den Första. Det förefaller mig därför som om det skulle ha varit lämpligare att låta frågan om detta anslag anstå, intill dess utskottet blifvit i tillfälle att afgifva sitt bebadade utlåtande. När jag nemligen har i minnet det loftal, som chefen för landtförsvarsdepartementet för någon tid sedan här i kammaren höll öfver den nuvarande anordningen af remonteringsväsendet, så finner jag mig ega anledning till den farhåga, att en reform deruti icke kommer till stånd med mindre den utaf Riksdagen framtvingas. Emellertid vill jag icke göra något yrkande i motsats mot hvad statsutskottet har föreslagit, och jag får då till det bebadade tillfället uppskjuta den granskning af nyssnämnda loftal, hvartill jag under den senaste tiden från många delar af landet har erhållit ytterligare bidrag och hvilken icke skall uteblifva.

Jag skall nu, med den tillåtelse jag fått af herr talmannen, säga några ord om ett ämne, som jag endast i största korthet vidrörde under remissdebatten, nemligen det sätt, hvarpå vederbörande uti en bland många andra punkter har handskats med urtima Riksdagens beslut, fattade i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts egen proposition — jag menar frågan om portionsersättning åt underbefälet vid en del corpser. Urtima Riksdagen har genom godkännande af de stater, som finnas bilagda urtima Riksdagens skrifvelse n:o 1, fastställt en portionsersättning af 62 öre för underbefälet vid en del regementen och corpser. När ett sådant beslut har blifvit fattadt, så uttryckligt och klart som detta är fattadt af Riksdagen i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition, så kan det ju icke nekas, att det är något underligt, att detta beslut sedermera kastas öfver bord på det sätt, att man nedsetter till ett godtyckligt valdt, lägre belopp den ersättning, som genom Riksdagens beslut är tillerkänd underbefälet vid de ifrågasvarande corpserna. Man har frågat, huru sådant är möjligt, och jag vet icke något svar på den frågan, annat än att det är möjligt därför att i sjelfva verket all slags godtycklighet, i synnerhet på försvarsförvaltningens område, under nuvarande förhållanden synes vara möjlig.

Jag har förutom sjelfva sakanledningen äfven en ytterligare anledning att i dag något besvara kammaren med detta ämne. Jag fick nemligen i går höra, att man från något håll, jag vet icke hvilket, har utspridt det ryktet, att rättelse redan skulle ha skett, och för den händelse, att någon af kammarens ledamöter skulle ha hört samma uppgift, är jag i tillfälle att upplysa, att denna uppgift är alldeles oriktig. Några, som det kan tyckas, förberedande steg till möjlig, eventuel rättelse känner jag visserligen, men dessa tillika — åtminstone på ett håll, vid en trupp — utaf så besynnerlig beskaffenhet, att jag med flere har frågat:

*Aug. vissa
förhållanden
inom armé-
förvaltningen.
(Forts.)*

hvad är det, som kan ligga bakom detta? Man måste nemligen göra sig den frågan, då vid en trupp den uppmaningen rigtats till underbefälet att inkomma med ansökan, icke om att få den rätt, som är dem tillerkänd af urtima Riksdagen 1892 och som sedermera blifvit dem förhållen, nemligen 62 öres portionsersättning, utan att komma in med en ansökan att få en portionsersättning af 80 öre. Hvad kan meningen vara med detta? Den gissning jag har kan det vara onödigt att nämna.

Huru emellertid denna öfverträdelse af hvad Riksdagen i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition har beslutat, slår sig ut i verkligheten, torde icke vara alldeles ur vägen att nu något i detalj beskrifva. Mången, som ser förhållandena från en, om jag så får säga, »högre» ekonomisk synpunkt, torde betrakta det såsom en bagatell, om en underofficer får ut sin lagliga rätt af 62 öre eller om han får 50 öre, 44 öre, 42 öre eller något sådant. Men saken ställer sig i sjelfva verket annorlunda för den, som icke har mera än en underofficers lön och som behöfver vända skillingen flera gånger i handen, innan han gifver ut den. Saken ställer sig så vid — jag skall taga till exempel — artilleriregementena i Göteborg, att år 1893 i st. f. 62 öre utgick 57,64 öre, år 1894 49,03 öre och år 1895 46,28 öre, allt per dag och man. Således, portionsersättningen har af arméförvaltningen under de nämnda åren, 1893, 1894 och 1895, utbetalts med resp. 4,36 öre, 12,97 öre och 15,72 öre per dag mindre än som vederbort. Om man räknar i hop hvad detta gör för åren 1893, 1894 och 1895, finner man, att den nämnda ersättningen under dessa år utgått med resp. 15 kr. 90 öre, 47 kr. 33 öre och 57 kr. 38 öre mindre än hvad som personalen enligt lag skulle ha fått, d. v. s. enligt Kongl. Maj:ts af Riksdagen bifallna förslag. 16 kr., 47 kr. och 57 kr. göra sammanlagdt på dessa tre år en summa, som för en person i den ställningen icke är alldeles likgiltig. Men vare sig summan är betydlig eller icke, så frågas, huru är det möjligt, att sådant godtycke får passera år efter år? Och för att nu godtyckligheten skall vara fullständig, fattas i sjelfva verket ingenting annat än det, att denna olaglighet icke drabbar allesamman, utan undantag förekomma åtminstone på något håll, och det är nog förhållandet beträffande demed underbefälet likställda förrådsförvaltarna vid intendenturcorpsen. De ha enligt urtima Riksdagens beslut lika väl som underbefälet vid artilleriet, trängen o. s. v. sig tillerkända 62 öre i portionsersättning, och kan jag uppgifva, att dessa förrådsförvaltare fått sina 62 öre, åtminstone på Karlsborg och vid de regementen i Göteborg, som jag nyss talade om. Det sker naturligtvis för att så mycket tydligare åskådliggöra, att här gäller icke någon lag, här gälla endast infall, nyck och godtycke.

Vi ha nu framför oss rubriken arméförvaltningen — »Kongl. Arméförvaltningen» — och den skall, med herr talmannens tillåtelse, ge mig anledning till några kortfattade betraktelser. Till en början anser jag mig böra meddela, att om det skulle vara arméförvaltningen, som meddelat chefen för landtförvarsdeparte-

Ang. vissa
förhållanden
inom armé-
förvaltningen.
(Forts.)

mentet de siffror, som han här anfört för att beteckna den ringa omfattningen utaf rustningarna förliden vår, så har arméförvaltningen narrat honom ganska betydligt, ty siffrorna äro rent af fantastiska. Detta är förhållandet, hvad angår uppgiften om antalet utaf beställda persedlar i somliga fall, och särskildt med den siffran, som skulle, enligt chefens för landtförsvarsdepartementet yttrande här i kammaren, utmärka hela kostnaden för beställningen, hvilken siffra behöfver multipliceras åtminstone med 10 för att man skall komma upp till den verkliga kostnaden, och jag tror icke ens att det förslår. Det är möjligt, att dessa 50- å 51,000 kronor kunna ungefär beteckna arbetslönerna, ehuru jag icke är riktigt säker att siffran är exakt såsom betecknande dem. Nog är det lustigt, att man glömt bort de väsentligaste kostnaderna, nemligen allt det andra, som fordras för ett plagg utom arbetslönerna — priset för den här rocken t. ex. består ju icke blott af arbetslönen. Läger man till dessa andra kostnader, får man väl multiplicera de af chefen för landtförsvarsdepartementet uppgifna 50,000 kronorna med 10, och jag tror väl man kan gå litet längre ändå. Denna erinran har jag ansett mig böra framställa vid punkt d), att det är angeläget att från vederbörligt håll tillses, att arméförvaltningen något noggrannare handskas med de »undersökningar» den verkställer och de »meddelanden» den lemnar för att komma Riksdagen till handa.

Om arméförvaltningen ha vi fått så många upplysningar uti den skrift, hvilken jag förut i dag tillåtit mig beteckna såsom en uppenbarelsebok, att det visserligen, för att karakterisera arméförvaltningen, skulle kunna vara nog, men det är dock icke uttömmande, och jag skall därför lemna några ytterligare bidrag i det afseendet.

För några år sedan, efter en af Riksdagen gjord bevillning till försvarsväsendet, blef fråga om en beställning, naturligtvis i utlandet — och kanske det i detta fall var nödvändigt, då det måhända icke var möjligt att få den effektuerad här i landet, jag vill tro det. Då — och detta känner jag mycket tillförlitligt — gjordes en framställning från en engelsk firma, hvilkens agent är bosatt i Göteborg, om denna leverans, men intet svar följde på denna framställning. Hvarför? Derför helt enkelt, att det var en på förhand aldeles afgjord, gifven och klar sak, att leveransen i alla händelser — om också Guds englar kommit ned för att täffa — skulle tillfalla en österrikisk undersåte, som, derest jag icke är alltför illa underrättad, på den tiden icke ens egde någon fabrik för tillverkningen af beställningen, men som deremot hade en annan egenskap, hvilken måhända kunde ersätta den bristen, nemligen att vara, jag vet icke på huru nära håll, beslägtad med familjen Krupp. Denne österrikiske leverantör, som då icke hade någon fabrik, men sedan fick det, gjorde ett anbud, som väl öfver hufvud var en 30 procent högre än det, hvartill den, efter hvad jag hört, mycket ansedda engelska firmans anbud uppgick. Det här är ett litet tillägg, ett drag, som uteglömts i den Strehlenertska bro-

schyren, men som förtjenar att tagas in i en ny upplaga af densamma, som icke lär utebli, för att komma till allmänhetens kännedom något mera i detalj, än hvad jag nu funnit lämpligt att framställa det.

Ang. vissa förhållanden inom arméförvaltningen.

(Forts.)

Något kan också vara att tala om de leveranser, för hvilka intendenturdepartementets sjukvårdsbyrå har närmaste ansvaret. Kammaren erinrar sig säkerligen, att det var på Kongl. Maj:ts proposition som urtima Riksdagen 1892 beviljade anslag till en sjukvårdsbyrå, och att sedermera organisationen utaf denna företedde en egendomlighet utaf särdeles remarkabel beskaffenhet, nemligen den utomordentliga form, som Kongl. Maj:t förmåddes att välja för tillsättande af — nej, låt mig säga, för uppgörande af förslag till chef för denna byrå, en form tydligen uteslutande afsedd till underlättande af hvad som sedermera skedde, nemligen förbigåendet af den från alla håll, af alla sakkunnige såsom den främste mannen på sitt område i detta land erkände läkaren och utnämmandet af en annan person till chef för sjukvårdsbyrån. Kammaren har säkerligen icke glömt, att både form och sak i denna fråga blef föremål för anmärkning af konstitutionsutskottet, hvilken, det torde förmodligen herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet nu medgifva, icke vederlades genom det försvar han försökte mot denna anmärkning.

Nu frågas, om arméförvaltningen genom tillkomsten af denna nya sjukvårdsbyrå har blifvit mera kompetent än förut beträffande skötseln af anskaffningar för statens räkning. I det afseendet skall jag nu taga mig friheten anföra ett exempel, som torde vara i viss mån upplysande. Jag minnes icke hvilket år det var, som en sjukvårdskomité uttalade den meningen, att under mobilisering, under ett fälttåg inom landet, de flyttande sjukhusen skulle kunna besörjas på det sätt, att befintliga sängar transporterades på sådana åkdon, som man requisitionsvis kunde få på landsbygden. Konsten vore icke värre än så, enligt komiténs bedömande. Men så kom det nya tider, och de nya tiderna karakteriseras ju väsentligen deraf, att försvarsförvaltningen fått så ofantligt stora tillgångar och tillika den föreställningen, att det, som företrädesvis kan göras för försvaret, är att ge ut mycket penningar, äfven om planerna äro mycket bristfälliga och utredningen af det, som bör göras, mycket underhaltig. Att vräka bort penningar tyckes rent af hafva blifvit en princip; och jag tänker dervid på åtskilliga andra fall, i hvilka detta visat sig, hvarom det väl blir tillfälle att tala en annan gång, när vi komma till frågorna om lägerplatser och kaserner. Emellertid blef det nu beslutadt, att man skulle hafva nya vagnar för transporten af de ofvannämnda sängarne. Nåväl, vagnarne beställes, och när de voro färdiga, befans det — alldeles i sin ordning tycker jag för min del — att vagnarne voro för små, eller — om man ser saken endast från vagnarnes synpunkt — att de gamla sängarne voro för stora. Ty saken kan väl ses från två sidor. Nå, det var ju icke någon skada skedd dermed; det var ju blott att kassera de gamla sängarne

Ang. vissa
förhållanden
inom armé-
förvaltningen.

(Forts.)

och beställa nya, så var den saken klar! Ja, så gick det också; man bestälde nya sängar; och huru långt man kommit med det patenttrassel, som sedan uppstod, emedan man olofligt efterapat ett sängpatent, det vet jag icke, och detaljerna skulle äfven vara något för vidlyftiga att berätta. Men vi få nog anledning att återkomma till den saken. Detta är ett litet exempel på, huru det går till i vår turkiska arméförvaltning.

Jag skulle också kunna berätta något om huru det gick till för bortåt ett år sedan under dessa rustningar, om hvilka chefen för landtförsvarsdepartementet erkänt sig icke ega någon den ringaste kännedom och — efter hvad vi i dag erfarit — äfven statsministern är alldeles okunnig. Det skulle då anskaffas t. ex. förbandsartiklar, och beställningen skedde med en, som jag kan intyga, alldeles halsbrytande brådska, gående derhän, att man af en möjlig leverantör begärde att få leveransanbud på så kort tid som från torsdagen till lördagen i samma vecka, hvarvid svaret lär ha blifvit, att han måste hafva längre tid för att förvissa sig om, att han från ett af våra grannländer kunde erhålla nödigt materiel. Nej, det gick icke för sig; man kunde icke vänta. Den, som sedan erhöll leveransen, fick 4 veckor på sig att fullgöra densamma, och han måste göra snabba resor och anlita telegrafan o. s. v. Det utsattes äfven ett stort vite, för den händelse leveransen ej inom föreskrifven tid skulle vara fullgjord, men jag tror, att, när leverantören sedan öfverskred tiden, han icke behöfde betala något, emedan han är en gynnad person.

De leveranser, om hvilka vi förut talat, pådrefvos med sådan hast och kommo så hastigt uppå, att man gjorde upp aftal om dem i princip och dervid använde telefon, hvarefter de sedan, när det blef tid, skriftligen affattades. Men allt detta har icke kommit till åtskilliga af regeringens ledamöters kännedom, som bekant är.

Jag skulle också kunna tala om från den tiden en leverans af en artikel, som, efter hvad jag hört, varit mycket betydlig och som herrar läkare väl bäst känna behofvet af, nemligen bräckband. Om den leveransen liksom om åtskilligt annat, som finnes i våra förråd, har en synnerligt sakkunnig man nyligen till mig yttrat: »Gud vare dem nådig, som skola ut i fält och för hvilka, om det gäller, sådana odugliga artiklar skola begagnas.» Jag fick här om dagen i handom ett mycket egendomligt cirkulär från en härvarande fabriksfirma, hvilken i de allra underligaste ordalag tillatit sig åberopa en rekommendation från arméförvaltningen till förmån för något, som heter »Kathreiners maltkaffe». Det är ett tryckt cirkulär, så att bevis kunna ävägbringas, i fall denna fabriksfirma gjort sig skyldig till — något som jag gerna vill antaga — en grof lögn. I egendomliga ordalag rekommenderas der detta kaffe till vederbörande vid regementena — rekommenderas af förvaltningen, säger fabriksfirman —; och den lemnar upplysning om huru stor proportion man, om det gäller, kan använda för att förfalska det kaffe, som den, hvilken åtnjuter por-

tion in natura enligt utspisningsstaten, har rätt att få. En sådan rekommendation från arméförvaltningens sida till förmån för sådana der privatspekulationer förefaller mig vara någonting särdeles stötande. Det kan öfver hufvud taget sägas — just medan jag befinner mig på detta särskilda område, nemligen sjukvårdsbyråns — att man bör undvika — naturligtvis i främsta rummet sjelfva saken — men man bör undvika äfven skenet af, att leveranser till staten arrangeras så, att genom deras för leverantören förmånliga beskaffenhet privata affärsdifferenser utjemnas. Det finnes icke bland allmänheten någon tvekan om, huru de leveransaffärer böra bedömas, om hvilka vi förut hafva talat; man är ense derom; de äro — säger man — *förhatliga*. Nu tror jag, att det äfven förekommer åtskilliga anskaffningar, som hafva en annan karakter deri, att, om de också lända till förlust för staten och det som levereras befinnes vara odugligt, de dock kasta — hvad skall jag säga — ett komiskt skimmer öfver sakkunskapen och nitet och förståndet hos dem, som hafva att bestyra med desamma. Derom torde jag vid ett annat tillfälle få anledning att meddela några närmare detaljer på tal om några persedlar, som lära vara alltför litet afpassade efter den normala människokroppen.

Ang. vissa förhållanden inom arméförvaltningen.
(Forts.)

Jag har undrat, om jag af någon här i kammaren skulle kunna få någon upplysning om, huruvida ett af Kongl. Maj:t förlidet år utfärdadt cirkulär gäller äfven inom arméförvaltningens område eller icke. Vi läsa i Kongl. Maj:ts berättelse till innevarande års Riksdag om hvad i rikets styrelse sig tilldragit, att Kongl. Maj:t i anledning af Riksdagens derom gjorda framställning utfärdadt cirkulär till samtliga penningeförvaltande allmänna verk och inrättningar angående skyldighet för embets- och tjänstemän att i vissa fall anlita riksbanken och verkställa utbetalningar med riksbankens sedlar. Jag förmodar, att det är så, att detta kongl. cirkulär icke gäller intendenturpersonalen. Jag tager det för gifvet, eftersom jag känner exempel från den allra nyaste tiden uppa — jag skulle kunna, om så påfordrades, till kammarens protokoll namngifva både bank och person, men jag anser det icke nödigt — att en intendenturtjänsteman begagnar sig af en enskild bank, hvilken betalar honom någon liten provision för de offentliga medel, som der insätts. Jag förmodar nu, att detta är, såsom man säger, »all right», men hvad som förundrar mig är, huru det kommer till, att Kongl. Maj:t i sitt cirkulär — ty jag förmodar att så skett — har undantagit dessa ifragavarande embets- och tjänstemän från den allmänna regeln.

Jag tillät mig vid ett föregaende tillfälle säga några ord med anledning af välbekanta tilldragelser, vittnande om, att ännu i våra dagar kunna förekomma synnerligen beklagliga utbrott af råhet från militärbefällets sida och af grofva soldatmisshandlingar. Det sätt, hvarpå chefen för landtförsvarsdepartementet då trodde sig kunna besvara dessa ord, är, i hvad det afsåg en skymf mot mig, för mig så likgiltigt som någonting på jorden. Deremot synes det mig, att den icke afsedda, men verkliga skymf, som drabbade mi-

Ang. vissa
förhållanden
inom armé-
förvaltningen.
(Forts.)

litärbefälet, då han — icke jag — med några af mig utpekade slynglar identifierade och solidariserade dem alla, att, säger jag, den skymfen torde kanske från några håll bedömas med mindre likgiltighet än jag tager emot, hvad han då mot mig yttrade eller vidare kan komma att i samma riktning yttra. Jag har sedan, herr talman, fått många meddelanden — icke anonyma, som de herr sjöministern fått — utan undertecknade meddelanden af kända män — ja meddelanden åtföljda af ordentliga och formliga vittnesintyg, som gälla inför rätta, hvilka bevisa att dylika råhetsutbrott och misshandlingar torde vara allmänna, än måhända någon här i denna kammare hittills har föreställt sig.

Jag skall därför icke underlåta att fullfölja den saken med synnerlig uppmärksamhet.

En dag, då jag mottagit särdeles fullständiga handlingar rörande en sådan sak, hände det sig, att jag strax förut läst ett dokument, som för några veckor sedan ur den ryska pressen gick genom icke få af de större europeiska tidningarne, nemligen ett cirkulär från befälhafvande generalen i Moskowska militärdistriktet. Herr talmannen torde tillåta mig att återgifva den väsentligaste delen af detta cirkulär. »Lagen bestämmer», så heter det der, »ganska tydligt de straff, som kunna äläggas soldaten, då han begått ett fel, och som erkänts vara tillräckligt för den militära disciplinens upprätthållande. Hvarje bestraffning, som ej är i lagen stadgad, och särskildt hvarje kroppsstraff, som af officerare eller underofficerare tillfogas de menige, måste betraktas som en öfverträdelse af denna lag. Jag har erfarit, att, i vissa afdelningar af armén, underofficerarne tillåta sig att slå sina underordnade, hvilket strängeligen förbjudes af den artikel i lagen, som straffar föröfvaren af en dylik missgerning med förlusten af hans grad och inkorporering, för ett eller annat år, i disciplin-kompanierna, eller ock med inspärning i ett militärfängelse för två eller fyra månader. Jag beder dessa afdelningars chefer att ej glömma, att de, om dylika missbruk förnyas, skola betraktas såsom ansvariga inför lagen. Jag hoppas att genom de kraftigaste åtgärder utrota ur ryska arméen hvarje spår af denna bedröfliga vana att slå soldaten.» Jag ber, herr talman, att få fästa synnerlig uppmärksamhet på de der orden: att de ifrågavarande afdelningarnas chefer anmodas att ej glömma, att de, om dylika missbruk förnyas, skola betraktas såsom ansvariga inför lag.

Skulle det vara för tidigt, att man på cheferna för våra regementen och corpser ställer det anspråket, att de skola utöfva den högst betydliga magt de ega i den riktningen, att lagen blifver lika för menige, för underbefäl och för befäl, och att man hos dem inskarper, att det är på dem ansvaret hvilat, och att af dem kommer att utkrävas ansvar, om de icke iakttaga, hvad rätt och pligt i förening i lika hög grad bjuda dem?

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 1 e)–l).

Biföllos.

I fråga om *mom. 1 m)*, angående förslagsanslaget till inqvarteringskostnader, hvilket anslag utskottet hemställt måtte upptagas till 165,970 kronor, men deremot af åtskilliga reservanter föreslagits till 167,435 kronor, anförde

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: I det förevarande momentet har statsutskottet ifrågasatt ett mindre belopp än Kongl. Maj:t föreslagit. Nedsättningen har afseende på vissa tjänstemän vid intendenturcorpsen. Den komité, som hade i uppdrag att bland annat afgifva förslag till organisation af intendenturcorpsen — jag var ledamot af denna komité — föreslog, att intendenturcorpsen i afseende på inqvarteringsförhållandena skulle likställas med generalstaben. Man önskade få en corps, som på förvaltningsområdet skulle — liksom generalstaben på det rent militära — blifva skicklig och lämplig för sin uppgift i fred, och i fält blifva förgångsmän för den mycket stora personal, som då måste inträda i intendenturcorpsens led, på det de viktiga åligganden, som tillkomma denna corps, då måtte kunna på tillfredsställande sätt utföras. När den förbättrade härordningen på sommaren 1892 skulle utarbetas, var det emellertid nödvändigt att åstadkomma alla möjliga besparingar, på det att totalbeloppet, som skulle ifrågasättas, icke skulle väsentligen öfverstiga det belopp, som satts i fråga vid det förslag, som för lagtima Riksdagen framlagts, och då fann man, att äfven på intendenturcorpsen några besparingar möjligen kunde göras. Som denna corps' tjänstemän skulle anställas dels vid den värfvade och dels vid den indelta armén, men den indelta arméns personal icke hade sig tillerkänd inqvarteringsersättning, var detta ju ett skäl, som kunde tala för, att de intendenturcorpsens medlemmar skulle kommanderades till de indelta trupper, icke erhöles inqvarteringsersättning.

Emellertid gick man, såsom mig synes, väl långt vid tillämpningen af denna grundsats, i det att icke endast de intendenturcorpsens medlemmar, som voro kommanderade vid den icke garnisonerade armén, utan äfven de vid fördelningsstaberna anställda blefvo beröfvade denna förmån. Det fans dock enligt min tanke ett talande skäl för att fördelningsintendenterna borde erhålla inqvarteringsersättning i den omständigheten, att den personal vid generalstaben, som var närmast likställd med dem, nemligen arméfördelningarnas stabschefer, tillerkänts sådan ersättning. Vidare har det visat sig vid genomgåendet af beräkningarne för den förbättrade härordningen, att vissa personer vid intendenturcorpsen — herrarne finna detta å sid. 13 i utskottsbetänkandet — af förbiseende blifvit uteslutna från förmånen af inqvarteringsersättning, oaktadt de äro anställda vid den garnisonerade armén.

Det är för dessa personer jemte fördelningsintendenterna Kongl. Maj:t nu ifrågasatt, att inqvarteringsersättning skulle beviljas. Da det visat sig vid slutliqviden — om jag så får säga — vid beräkningarne för den förbättrade härordningen, att man uppnått en icke obetydlig vinst i så måtto, att de kostnadsberäkningar, som ursprungligen gjorts, varit så högt tilltagna, att man nu kan slippa att utgifva åtskilliga tusentals kronor, ansåg man, att det kunde vara skäl, att rättelse gjordes i afseende på ifrågavarande tjänstemäns inqvarteringskostnader.

Nu ha emellertid statsutskottets samtliga ledamöter från såväl Första som Andra Kammaren varit af den åsigten, att någon inqvarteringsersättning för fördelningsintendenterna ej borde bestås. Utskottet säger sig nemligen befara, att, om dessa tjänstemän få sig tillerkänd inqvarteringsersättning, man skulle kunna få reda på andra militärpersoner, som i detta afseende måhända kunde synas lika berättigade, hvarjemte utskottet ansett, att, då hvarken vid 1892 års urtima riksdag eller följande riksdagar ifrågasatts att bereda inqvarteringsersättning åt fördelningsintendenterna, denna förmån icke nu borde dem beviljas.

Annorlunda synes mig dock saken ställa sig för de intendenttjänstemän, som af förbiseende icke blefvo tillerkända inqvarteringsersättning. Det synes, såsom jag redan antydt, på sid. 13 i utskottsbetänkandet, der det säges: »att, hvad anginge intendenten å sjukvårdsbyrån inom arméförvaltningen, den med honom i alla afseenden likstälde intendenten å militärbyrån inom arméförvaltningens intendentsdepartement åtnjöte sådan ersättning; att någon anledning ej syntes förefinnas, hvarför den ene, men ej den andre af adjutanterna hos generalintendenten skulle åtnjuta sådan förmån, helst de i fråga om åtnjutande deraf borde vara likstälde med all annan vid intendenturcorpsens hufvudstation tjänstgörande personal; samt att intendenten vid Svea ingenjörbataljon, som före urtima riksdagen 1892 åtnjutit inqvarterings- och servisersättning, utan synbar anledning nu vore den ende vid den garnisonerade armén anstälde intendent, som saknade denna aflöningsförmån.»

Då här är fråga om ett mycket litet belopp — man finner å sid. 69 bland reservationerna till förevarande betänkande, att det endast är fråga om 1,465 kronor — synes det mig verkligen, att kammaren kunde rätta det förbiseende, som i afseende på sistnämnda tjänstemän blifvit begånget, och bevilja dem inqvarteringsersättning, så mycket mera som de granskningsmän från båda kamrarna, som varit tillsatta för att genomgå det af expeditionschefen von der Lancken utarbetade förslaget till ny uppställning af hufvudtiteln, för sin del icke haft något emot att bifälla denna rättelse.

Kammaren bör också erinra sig, att intendenturcorpsen vid urtima riksdagen fick sina aflöningsförmåner högst väsentligt nedsatta. Den har kommit i en rätt bekymmersam belägenhet. Äfven deri tycker jag ligger ett skäl för att kammaren nu borde medgifva detta lilla belopp.

Vidare yttrades icke. Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 1 n)—u).

Bifölles.

Mom. 2 och 3 samt mom. 4 a)—d).

Bifölles.

I *mom. 4 e)* hemställde utskottet, att såsom reservationsanslag till arméns byggnader och kommandantskapsutgifter samt fortifikationens öfningar och materiel måtte uppföras 440,282 kronor.

Herrar *O. Jonsson* i Hof, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *A. P. Danielson*, *K. A. Kihlberg*, *P. Pehrson* i Törneryd, *C. Persson* i Stallerhult, *O. Erickson* i Bjersby, *I. Månsson*, *P. G. Näslund*, *N. Petersson* i Runtorp, *P. Norberg* och *E. Olsson* i Kyrkebol hemställde deremot i afgifven reservation, att ifrågavarande anslag måtte uppföras till belopp af 405,282 kronor.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr Danielson: Såsom herrarne finna, hafva utskottsledamöterna från denna kammare reserverat sig vid denna punkt och påyrkat, att anslaget borde beviljas blott med ett belopp af 405,282 kronor. Skälen härtill känna herrarne mycket väl. Förhållandet var ju, att, då urtima Riksdagen beslöt den härordning, som då af Kongl. Maj:t framlades, samt äfven beslöt uppbyggande af nya kasernetablissemment på olika orter i vårt land, Kongl. Maj:t ansåg, att, när dessa kasernetablissemment blifvit färdiga, det var antagligt, att ett belopp af 35,000 kronor skulle årligen behöfvas för deras underhåll. Det är således på sätt och vis riktigt, att det ifrågavarande anslaget slutligen bör blifva 440,282 kronor. Men skälet till vår reservation är, att vi ansett, att, då dessa kasernetablissemment till en del ännu icke äro uppförda och till en del först helt nyligen blifvit fullbordade, detta behof icke bör för närvarande föreligga, utan att man borde kunna låta anstå med beviljandet af detta belopp. Ty om man *nu* inskjuter detta belopp i anslagets stora slutsumma, så är det klart, att, när kasernetablissemmenten blifvit färdiga och det behof således uppstår, som man här afser, man då kommer att säga: nu äro kasernetablissemmenten färdiga, men det finnes ej några medel att underhålla dem med, ty det belopp, som var dertill anslaget, har åtgått till andra byggnaders underhåll.

Jag har hört uppgifvas, att vederbörande skola ha sökt visa, att detta anslag vore otillräckligt. Men det är gifvet, att, om vederbörande *söka* efter behof, så är det en ganska enkel sak för dem att få fram sådana behof, och dertill så stora sådana, att

detta anslag fullt åtgår. Jag tror därför, att denna kammare bör i denna fråga handla med försigtighet och icke anvisa det belopp, som vid urtima riksdagen af Kongl. Maj:t omfördades till underhåll och reparationer af dessa kasernetablissemment, förrän dessa blifvit färdigbyggda.

Detta är hufvudskälet, hvarför vi reser vanter icke kunna vara med om att *nu* anvisa detta belopp, nemligen att vi trott det vara skäl att anvisa den summa, som af Kongl. Maj:t, enligt hvad nyss sades, vid urtima riksdagen omnämndes, först *sedan* dessa kasernetablissemment blifvit färdiga. Och därför ber jag — på grund af detta skäl och på grund af hvad reser vanterna för öfrigt vid denna punkt andragit — att få yrka afslag på utskottets hemställan i denna punkt i så måtto, att det ifrågavarande anslaget bestämmes till 405,282 kronor.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Herr grefve och talman, mine herrar! Reser vanterna åberopa såsom skäl, hvarför det belopp, som af utskottet föreslagits, nemligen 440,282 kronor, skulle nedsättas till 405,282 kronor, att de byggnader, för hvilka anslaget vore afsedt, ännu ej vore färdiga. Men om kammaren genomläser den kongl. propositionen, eller den redogörelse därför, som förefinnes å sid. 21 i utskottets utlåtande, torde kammaren finna, att utom det skäl, som af Kongl. Maj:t i första rummet åberopats, nemligen att man redan år 1892, då den förbättrade härordningen framlades, hade beräknat, att man sista öfvergångsåret behöfde åska ett anslag af ytterligare 35,000 kronor för byggnadernas underhåll, det äfven fans ett annat skäl. Detta stod angifvet i en skrifvelse af den 14 sistlidne november, deri arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet på anförda skäl hemställde om förhöjning af de till nybyggnader och underhåll af fästningarne och landtförsvaret i allmänhet tillhörande hus och byggnader nu anvisade medel med 40,000 kronor, hvilken förhöjning, enligt departementets mening, skulle vara oundgängligen nödig från och med år 1897.

Det syntes departementschefen dock, som, derest Riksdagen beviljade det nu ifrågasatta anslaget och således för underhåll af landtförsvarets byggnader under år 1897 komme att finnas tillgängliga 35,000 kronor mera än för närvarande, de sålunda anvisade medlen skulle under nämnda år blifva för ändamålet tillräckliga.

Det är sålunda ytterligare ett annat skäl, som nu förmått Kongl. Maj:t att begära 35,000 kronor utöfver hvad som förut varit anslaget till ifrågavarande ändamål. Redan år 1891 inkom nemligen chefen för fortifikationsdepartementet med en framställning, deri han ådagalade nödvändigheten, att för de byggnader, som under de sista tiotalen år blifvit uppförda, höja underhållsanslaget. Denna begäran förnyades år 1892, och 1893 gjorde äfven Kongl. Maj:t en framställning till Riksdagen i sådant syfte, men Riksdagen ansåg sig icke då böra bifalla denna anslagsbegäran.

Behovvet har emellertid kvarstått och blifvit allt större och större. Det är nemligen så, att, äfven om kasernbyggnaderna äro temligen nya, uppstår det dock, i och med att trupper dit inflytta, *genast* årliga utgifter för byggnadernas underhåll, t. ex. för eldstädernas underhåll och sotning, gårdarnes grusning och vidmagthållande, underhåll af ridbanor och volter, af stallinredning, vattentak, renhållning o. s. v.; och för en mängd dylika saker åtgår det ett ej obetydligt belopp. Redan första året, sedan gardesregementenas kaserner blifvit färdiga och belagda med trupp, åtgick för de nämnda ändamålen för hvarje kasern öfver 4,000 kronor. Det har äfven på senare åren tillkommit åtskilliga truppförband, som tills vidare ha blifvit provisoriskt inhysta, såsom andra Göta artilleriregemente der nere i det gamla etablissementet i Göteborg — hvilket nu ej vidare underhålls af Göteborgs stad, som är fri från sina åligganden i detta hänseende — vidare andra Svea artilleriregemente och Norrlands trängbataljon i Stockholm och Vendes trängbataljon i Landskrona. Äfven Norrlands artilleriregementes etablissement i Östersund — åtminstone den del som tillkommit genom regementets fullständigande med 4 batterier — torde hit böra räknas. Och det visade sig t. ex. år 1895, att man nödgades på kostnaderna för de reparationer, som visat sig nödvändiga för detta etablissement, stryka icke mindre än 34,000 kronor, och det är naturligtvis icke till byggnadernas bästa att uraktlåta nödvändiga reparationer. Utom detta belopp hade det fordrats ej mindre än 21,000 kronor, som man ej kunde erhålla på annat sätt än att taga dem från de besparingar, som voro afsedda för oförutsedda ändamål. När det t. ex. inträffar eldsvåda, såsom exempelvis förhållandet var vid sjukhuset på Karlsborg i fjol, behöfves, då ju dessa byggnader icke äro brandförsäkrade, reserverade medel för att kunna verkställa sådana oförutsedda reparationer. Af hvad jag nu yttrat torde framgå, att behovvet således icke blott är 35,000 kronor, utan äfven 40,000 kronor; och skjuter man undan det senare beloppet, blir det förra så mycket nödvändigare.

Det är dessa dubbla skäl, som göra att de 35,000 kronorna äro i hög grad af behovvet påkallade, och det är därför, som jag med beklagande måste se, om Riksdagen ej skulle bevilja ifrågavarande belopp, ty deraf blefve följden, att byggnaderna komma att fara så mycket sämre.

Härmed var öfverläggningen slutad. Med bifall till reservanternas yrkande, beslöt kammaren, att ifrågavarande anslag skulle uppföras såsom reservationsanslag till belopp af 405,282 kronor.

Mom. 4 f)—l) samt mom. 5 och 6.

Biföllos.

Afdelningarne B och C.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

I *afdelningen D*, som härefter föredrogs, hemstälde utskottet, att en af herr *A. P. Gustafsson* i Sjögesta inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 182, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade föranstalta om indragning af regementsmötena för indelta armén och med dem likställda corpser under år 1897 eller något af de närmast kommande åren, ej måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Ordet begärdes af motionären

Herr Gustafsson, som yttrade: Huru lönlöst det än kan vara att tala för en motion, som statsutskottet enhälligt afstyrkt, föranledes jag dock att säga några ord till försvar för densamma. Jag gör det af den anledning, att jag ej kan anse något enda af de skäl, statsutskottet anfört för afslag å densamma, vara fullt tillfredsställande.

Utskottet har börjat sin motivering med att säga, att mitt förslag vore ganska beaktansvärdt, men sedan har det i fortsättningen kommit derhän att afstyrka motionen på den grund, att beväringmanskapets vapenöfningar snart sagdt omöjligen skulle kunna försiggå annat än i samband med stammens.

Jag skall ge utskottet rätt deri, att under sådana år, då fältmanövrer eller andra större truppsamlingar skola försiggå, det är alldeles i sin ordning att båda slagen öfningar sammandragas, men att påstå, att det i allmänhet skulle vara omöjligt eller med svårigheter förenadt att öfva beväringen utan samband med stammens soldater, är något, som man ej väntat sig, sedan man fått så lång öfningstid som de nuvarande 90 dagarne. Det vill deraf nästan synas, som om man ej med den utsträckta öfningstiden skulle hafva nått de resultat, som afsetts dermed; och skulle så vara förhållandet, kan man ej annat än beklaga, att man offrat tid och penningar på något, hvarmed man ej är tillfreds.

Jag har i min motion, såsom herrarne se, endast begärt en skrifvelse till Kongl. Maj:t, och jag hade verkligen trott, att utskottet skulle lemnat mig något understöd för att få fram en sådan skrifvelse, synnerligast som man vet, att sådant åtskilliga gånger förut har låtit sig göra. Och då kan det ej gerna vara möjligt annat, än att detta kunnat ske lika väl nu som under föregående år.

Det är hufvudsakligen ur sparsamhetssynpunkt, som jag framkommit med mitt förslag. Jag tror, att de besparingar, som derigenom skulle kunna åstadkommas, icke skulle i ringaste mån minska krigsdugligheten hos vår armé. Det har ju dessutom just här i denna kammare under remissdebatten försäkrats, att vi — åtminstone för närvarande — inga fiender ha, och då kan man väl åtminstone nu antaga, att faran ej står alldeles för dörren. Man kunde ju gerna, om man så ville, såsom jag ock i min motion

påpekat, använda dessa besparingar för andra militära ändamål. Man behöfver ej söka efter sådana; vi hafva ju i dag på förmiddagen haft att behandla anslagen till sjöförsvaret, och der såg man nog, att det fans åtskilliga »gluggar», som skulle godt kunna fyllas med den million, som åtgår till regementsmötena.

Jag skall ej längre upptaga kammarens tid och ej heller för närvarande yrka bifall till min motion, emedan jag ej tror det vara någon utsigt att få densamma igenom, då den ej kunnat vinna något understöd från statsutskottets sida.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Afdelningen E.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 2 och 3.

Biföllos.

Punkten 4.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för *fortsatt anskaffning af nya eldhandvapen åt armén* bevilja 4,479,000 kronor samt deraf till utgående under år 1897 anvisa 2,086,250 kronor.

Ang. anslag till anskaffning af eldhandvapen.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 122) hade herr *Ollas A. Ericsson* hemställt, bland annat, att Riksdagen måtte för nämnda ändamål på extra stat för år 1897 anvisa 600,000 kronor.

Under *mom. a)* hemstälde utskottet:

»att Riksdagen, med afslag å herr *Ollas A. Ericssons* ifrågasvarande motion i denna del, må för fortsatt anskaffning af nya eldhandvapen åt armén bevilja 4,479,000 kronor och deraf på extra stat för år 1897 anvisa 860,250 kronor.»

I en vid punkten fogad reservation hemstälde deremot herrar *C. Lundeberg, I. Kerfstedt, H. P. P. Tamm, K. Bohnstedt, N. Fossler, friherre F. W. von Otter, I. Wijk, G. D. R. Tornerhjelm, F. E. Pettersson, friherre C. Klingspor, friherre J. T. Gripenstedt och C. G. S. Ehrenborg:*

»a) att Riksdagen, med afslag å herr *Ollas A. Ericssons* ifrågasvarande motion i denna del, må för fortsatt anskaffning af nya eldhandvapen åt armén bevilja 4,479,000 kronor samt deraf på extra stat för år 1897 anvisa 2,086,250 kronor.»

Efter uppläsandet af utskottets hemställan anförde:

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre *Rappe*: Herr grefve och talman, mine herrar! Till att börja med

Ang. anslag
till anskaff-
ning af eld-
handvapen.

vill jag uttrycka min tacksamhet, för att utskottet visat, att det på allvar vill taga frågan om de nya gevärens anskaffande om hand.

(Forts.)

Här är nu den nya gevärsmodellen, som herrarne se. Det är säkert det vackraste gevär, som för närvarande finnes i Europa.

Man blir förvånad, när man kastar en blick på detta gevär, öfver den utomordentligt lilla kalibern. Man har ju nog hört talas om, att det är 6,5 millimeters kaliber, men det är icke säkert att man förut gjort sig reda för, att den är så liten, att man ej ens kan få in en blyertspenna i mynningen. Helt säkert står den föreställningen lifligt för hvar och en, som ser detta gevär, att det nog kommer att dröja länge, innan en ytterligare kaliberminskning på allvar sättes i fråga.

Men kanske fruktar man å andra sidan, att kalibern redan är för liten. I en tidningsuppsats har man nyligen sett uttalad den meningen, att det nya geväret skulle tillfoga — jag vill ej säga: så ofarliga — men så lätta sår, att man hardt när fick det intrycket, att man nästan skulle — må bra af ett eller annat skott, om man träffades deraf. Emellertid tror jag mig kunna säga, att detta är ett fullkomligt misstag. Mycket noggranna undersökningar hafva i det fallet blifvit gjorda dels af general Wille och öfverste Wuitsch och dels af ett par preussiska läkare, herrar Coler och Tscherning. Resultaten af de senares vidsträckt undersökningar om det finkalibriga gevärets verkan framlades senast på en läkarekongress i Italien. Det visade sig, att detta gevär gör ganska fruktansvärda verkningar på menniskokroppen; kulorna splittra nemligen benen och förorsaka de svåraste sår. Här äro några fotografier, som visa denna gevärets verkan, hvilken måste sägas motsvara äfven de största fordringar. Jag åhörde för icke så länge sedan ett föredrag, hvari detta ämne behandlades, och jag får säga, att man, med tanken på att en gång nödgas gå i elden mot sådana vapen, icke kunde frigöra sig från en viss känsla af modstulenhets vid den lifliga skildringen af de fruktansvärda skador, den lilla kulan ur detta gevär dock medför.

Men om ock således fosterlandsvännen måste på det lifligaste glädjas öfver det steg, som af utskottet nu ifrågasättes för gevärfrågans lösning, kan jag det oaktadt ej gilla den väg, som härvid af utskottet anvisas, nemligen att man skulle inskränka sig till anskaffning af 15,000 gevär under första året och sedermera kanske icke mera under de andra åren. Om man ock från den enskilda industriens synpunkt skulle finna detta vara en antaglig lösning, måste jag dock beklaga, om ej det af Kongl. Maj:t framställda förslaget skulle vinna Riksdagens bifall. I statsrådsprotokollet af den 2 januari hafva utförligt framstälts skälen, hvarför ett större antal gevär redan nu borde ifrågasättas. Det är nemligen otvifvelaktigt att, om statskassans tillgångar medgifva, att frågan om försvarsmaterielen på allvar bringas å bane, och det således gäller att inom begränsad tid blifva fullt i ordning med hela materielen, början måste göras med gevären. I denna punkt är jag viss om,

att ingen meningsskiljaktighet råder. Det är den känsla af osäkerhet, hvori man befinner sig, innan hären fått ett något så när tillräckligt antal gevär, som gör, att, när materielfrågan skall lösas, man så att säga instinktlikt kommer att tänka på att *det som först måste göras är att öka gevärsanskaffningen så mycket som möjligt.*

Ang. anslag till anskaffning af eldhandvapen.

(Forts.)

Nu är frågan, om detta större antal gevär kan tillverkas inom landet eller ej. Kongl. Maj:t har icke svarat på den frågan. Framför allt är det viktigt, att gevärsanskaffningen *att börja med sättes i gång i så stor skala, att man sedan med större lugn kan fortsätta tillverkningen efter mindre måttstock.* De politiska förhållanden, som visade sig i Europa och i hela världen under slutet af förra året, voro verkligen af den beskaffenhet, att det för den, som bar ansvaret för arméns hållande i krigsdugligt skick, kändes såsom en oafvislig pligt att genast söka drifva gevärsanskaffningen med större kraft.

Om man nu skulle mobilisera, nödgas man rycka ut med 2 kalibrar, ty kavalleriet och specialvapnen hafva detta gevär, och den öfriga hären, d. v. s. hela infanterimassan, 8-millimetersgeväret. Men skulle det derefter blifva verkligt krig af, och det behöfver icke blifva något blodigt eller långvarigt krig — Danmarks exempel från 1864 visar, att ganska mycket både folk och materiel i alla händelser gå åt — så kommer ett större antal gevär att behöfvas än vi förfoga öfver af de nämnda kalibrarne, och då har man ej annan utväg än att tillgripa de gamla 12-millimetersgevären af 1867 års modell och för specialvapnen de gamla karbinerna. Vår armé skulle sålunda nödgas operera med icke mindre än 3 olika kalibrar.

På fälttjänstöfningarna i Nerike i somras hade man tillfälle att se, på hvilken sorts vägar man i vårt land nödgas skicka fram stridskolonnerna, och man kan af dessa öfningar få en lifvig föreställning om hvilka svårigheter som skola uppstå att på sådana vägar få fram trängkolonnernas ammunitionsvagnar. Skall det då till på köpet vara flere olika slags ammunition, som skall framföras, då den ena truppen är väpnad med en sorts gevär och den andra med en annan, tror jag att svårigheterna lätt skola visa sig öfverstiga äfven de mest öfvermenskliga ansträngningar.

Det är endast detta, jag velat säga för att framhålla vigten af att, om statens tillgångar medgifva, att hären förses med nya eldhandvapen, detta till att börja med bör ske i så stor skala som möjligt, och först derefter med en jemn, måttlig årstillverkning. så att man, i fall fara hotar, slipper utsätta sig för de vådor, som jag nyss antydt.

Vidare yttrades icke. Kammarern biföll utskottets hemställan.

Mom. b).

Bifölls.

Andra Kammarerns Prot. 1896. N:o 23.

Punkten 5.

Bifölls.

Punkten 6.

*Angående
mobiliserings-
ammunition
till eldhand-
vapen åt
armén.*

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1897 för *anskaffning af mobiliseringsammunition* till eldhandvapen åt armén bevilja 715,000 kronor.

Uti sin förenämnda, inom Andra Kammaren väckta motion (n:o 122) hade herr *Ollas A. Ericsson* föreslagit, bland annat, att Riksdagen skulle till ifrågasvarande anskaffning på extra stat för år 1897 anvisa 205,000 kronor.

Utskottet hemställde i denna punkt:

»att Riksdagen, med afslag å herr *Ollas A. Ericsson*s omfördä motion i denna del, må, för anskaffning af mobiliseringsammunition till eldhandvapen åt armén, på extra stat för år 1897 anvisa 715,000 kronor.»

Reservation emot denna utskottets hemställan hade anmälts: af herrar *O. Jonsson* i Hof, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *A. P. Danielson*, *K. A. Kihlberg*, *C. Persson* i Stallerhult, *O. Erickson* i Bjersby, *I. Månsson*, *P. G. Näslund*, *N. Petersson* i Runtorp, *P. Norberg*, *L. P. Mallmin* och *E. Olsson* i Kyrkebol, hvilka hemstält:

»att Riksdagen, med afslag å herr *Ollas A. Ericsson*s omfördä motion i denna del, må, för anskaffning af mobiliseringsammunition till eldhandvapen för armén, på extra stat för år 1897 anvisa 600,000 kronor.»

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr *Danielson*: Jag skall be att få yrka bifall till den af mig med flere vid denna punkt fogade reservation, hvori vi föreslå, att beloppet måtte nedsättas till 600,000 kronor. Skälen för en sådan nedsättning äro, såsom herrarne finna, anförda i reservanternas förslag. Men dertill kommer också ett annat skäl, nemligen det, att, då Kammaren nu har bifallit utskottets förslag om anskaffande af eldhandvapen, och sålunda dessa endast skola blifva 15,000 för nästa år i stället för det af Kongl. Maj:t äskade högre antalet, det också är gifvet, att ammunitionen något kan minskas i förhållande till minskningen af antalet gevär, som årligen skall anskaffas.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservanternas förslag i denna punkt.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre *Rappe*: Ja, jag tror för min del, att just den omständigheten,

att kammaren nyss har beslutat, att för nästa år endast 15,000 nya gevär skola tillverkas af den nya modellen, gör det så mycket nödvändigare att nu anslå det belopp till ammunition, som af Kongl. Maj:t föreslagits. Ty om herrarne gå igenom de motiv, som anföras för ammunitionsanskaffningen, skola herrarne finna, att generalfälttygmästaren begärt ett belopp af ej mindre än 1,350,000 kronor för detta ändamål. Men då Kongl. Maj:t var sinnad att af Riksdagen begära anslag för en hastigare anskaffning af det nya geväret, låg i Kongl. Maj:ts framställning till Riksdagen äfven den tanken, att man skulle upphöra med anskaffning af ammunition till 8-millimetersgeväret.

Angående mobiliseringsammunition till eldhandvapen åt armén.
(Forts.)

Visserligen finnes för detta ej tillräckligt med ammunition, långt derifrån, men Kongl. Maj:t ansåg, att, om man nu började med det nya geväret och det anskaffades så pass hastigt, som den kongl. propositionen förutsätter, det var viktigare att anslå medel endast till detta gevär. Men när det nu genom kammarens beslut i frågan är påtagligt, att man fortfarande under en lång tid måste begagna sig af 8-millimetersgeväret, måste man sålunda hafva ammunition såväl till det ena som det andra geväret, och anslaget måste delas. Under dessa förhållanden är därför 715,000 kronor till ammunition mera behöfliga än de skulle varit, om Kongl. Maj:ts förslag med afseende på gevären hade vunnit Riksdagens bifall.

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren biföll den vid denna punkt af herr O. Jonsson m. fl. afgifna reservationen.

Punkterna 7—10.

Biföllos.

Punkten 11.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte af det utaf 1895 års Riksdag till förstärkningsarbeten å *sjöfästningarna Oscar-Fredriksborg och Kungsholmen* beviljade belopp till utgående på extra stat under år 1897 anvisa återstående 221,750 kronor samt på extra stat bevilja: till befästningsarbeten jemte bestyckning och försänkningar vid Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning 1,940,400 kronor, till anordningar för försvarets ledning inom samma fästning 335,000 kronor samt till förstärkningsarbeten vid Kungsholmens fästning 322,600 kronor, äfvensom till utgående under år 1897 af dessa belopp anvisa: för förstnämnda ändamål 1,476,500 kronor, för anordningar för försvarets ledning inom Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning 167,500 kronor samt för förstärkningsarbeten vid Kungsholmens fästning 160,000 kronor.

Angående anslag till sjöfästningarna.

Uti sin förenämnda, inom Andra Kammaren väckta motion (no 122) hade herr *Ollas A. Ericsson* föreslagit, att Riksdagen måtte till förstärkningsarbeten å *sjöfästningarna Oscar-Fredriks-*

Angående an-
slag till sjö-
fästningarna.

(Forts.)

borg och Kungsholmen på extra stat för år 1897 anvisa 221,750 kronor.

Herr *J. Mankell* hade i en inom samma kammare väckt motion (n:o 80) föreslagit, att Riksdagen, med afslag af hvad i den kongl. propositionen blifvit begärdt till fästningsarbeten o. s. v. vid Vaxholm—Oscar-Fredriksborg och Kungsholmen samt å Gotland, tillsammans 3,399,800 kr., i stället måtte bevilja samma belopp till skyddande af Göteborg åt sjösidan, fördeladt på år 1897 och de följande åren på sätt, som kunde finnas lämpligt med afseende på rikets öfriga utgifter för försvarsväsendet, och hvarom statsutskottet torde afgifva förslag.

Under *mom. 1* af förevarande punkt hemstälde nu utskottet: att Riksdagen, med afslag å herr *Mankells* ifrågavarande motion i denna del, måtte:

a) af det till förstärkningsarbeten å sjöfästningarna Oscar-Fredriksborg och Kungsholmen beviljade belopp på extra stat för år 1897 anvisa återstående 221,750 kronor;

b) till befästningsarbeten jemte bestyckning och försänkningar vid Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning bevilja 1,940,400 kronor och deraf på extra stat för år 1897 anvisa 976,500 kronor;

c) till anordningar för försvarets ledning inom sistnämnda fästning bevilja 335,000 kronor och deraf på extra stat för år 1897 anvisa 167,500 kronor; samt

d) till förstärkningsarbeten vid Kungsholmens fästning bevilja 322,600 kronor och deraf på extra stat för år 1897 anvisa 160,000 kronor.

I afgifven reservation hemstälde deremot herrar *O. Jonsson* i Hof, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *A. P. Danielson*, *Lasse Jönsson*, *K. A. Köhlberg*, *P. Pehrson* i Törneryd, *C. Persson* i Stallerhult, *O. Erickson* i Bjersby, *I. Månsson*, *P. G. Näslund*, *N. Petersson* i Runtorp och *P. Norberg*,

att Riksdagen, med afslag å herr *Mankells* ifrågavarande motion i denna del, måtte:

a) af det till förstärkningsarbeten å sjöfästningarna Oscar-Fredriksborg och Kungsholmen beviljade belopp på extra stat för år 1897 anvisa återstående 221,750 kronor;

b) till försänkningar vid Vaxholms och Oskar-Fredriksborgs fästning på extra stat för 1897 anvisa 100,000 kronor;

c) till anordningar för försvarets ledning inom sistnämnda fästning bevilja 335,000 kronor och deraf på extra stat för år 1897 anvisa 167,500 kronor; samt

d) till förstärkningsarbeten vid Kungsholmens fästning bevilja 322,600 kronor och deraf på extra stat för år 1897 anvisa 160,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr *Danielson*: Ja, äfven i denna punkt skall jag be att få framställa ett yrkande. Som herrarne finna, hafva ledamöterna

från denna kammare inom utskottet reserverat sig emot mom. b) i denna punkt och yrkat, att anslaget för ifrågavarande ändamål måtte beviljas endast till ett belopp af 100,000 kronor i stället för af utskottet föreslagna 976,500 kronor.

Angående anslag till sjöfästningarna.
(Forts.)

Skälen till detta vårt yrkande hafva vi naturligtvis sökt att angifva i vår reservation, hvilken här är bifogad. Då här onekligen föreligga så väsentliga anslag på denna hufvudtitel, har man trott sig böra gå tillväga med en viss varsamhet. Och man har då ansett, att dessa förstärkningsarbeten, som skulle afse Oscar-Fredriksborgs fästning, vore sådana arbeten, som icke hade samma betydelse, som just dessa försänkningar hafva i afseende på Stockholms försvar åt sjösidan. De militärer, som vi i utskottet varit i tillfälle att rädföra oss med, hafva framhållit såsom af yttersta vikt, att dessa 100,000 kronor blifva anvisade i och för dessa sjöförsänkningar. De kunna ju äfven, enligt hvad vi hört, med dessa 100,000 kronor blifva fullt effektiva. Man ansåg därför, att om dessa försänkningar nu komme att fullbordas, skulle man i det fallet betydligt hafva skyddat Stockholm åt sjösidan.

Derjemte ansåg man också, att de 335,000 kronor, som Kongl. Maj:t har begärt till ledning af försvaret inom Oscar-Fredriksborgs fästning, hafva större betydelse än de förstärkningsarbeten, som här äro i fråga. Det framhölls nemligen inom utskottet, att, om denna ledning af försvaret finge ordnas under sådana förhållanden, att ingen brådska komme att väsentligen påskynda dessa arbeten, de skulle dels kunna utföras temligen billigt, och dels äfven sedermera blifva till ofantligt gagn. Det angafs, att man behöfde bana nya vägar ute på Rindön och anlägga elektrisk belysning och annat sådant, som i väsentlig mån skulle bidraga till fästningens betryggande. Derigenom skulle man kunna observera en fiendes anfallsåtgärder och på så sätt kunna hindra fienden att komma så nära in på sig, att det blefve möjligt för honom att öppna någon artillerield emot sjelfva fästningen. Vi trodde oss därför kunna gå regeringen rätt betydligt till mötes genom att anvisa dessa 335,000 kronor.

I afseende åter på förstärkningen af sjelfva fästningen och af dess bestyckning o. d., som här föreslagits, tyckte man verkligen, att behovet deraf var alltför litet ådagalagdt. Som herrarne finna, hafva af Kongl. Maj:t inga detaljerade upplysningar lemnats angående det artilleri, som här afses, hvilket skulle erfordra ett anslag af omkring en million kronor. Jag vill ej uttala något klander öfver att en sådan specifikation saknas, ty jag har anledning tro, att regeringen i detta fall har hyst den uppfattningen, att det ej vore så synnerligen lämpligt att på förhand angifva befästningsplanen, hvilken da möjligen kanske kunde blifva känd på half, der den ej borde blifva det, och derutinnan vill jag ej, som sagdt, uttala något klander. Men jag vill ändock säga att, da en sådan specifikation saknades, man hade deruti en temligen god anledning till att tro, att ingenting skulle kunna

Angående an-
slag till sjö-
fästningarna.

(Forts.)

inträffa, som skulle göra ett anstånd med detta anslag på ett eller annat är omotiveradt.

Vidare hade man i minnet, att vid fjolårets riksdag det då äskade anslaget till förstärkningsarbeten, hvilka begärts hos Kongl. Maj:t tre år förut, är för ar också blef beviljadt, och att af detta anslag Riksdagen i år har att anvisa det återstående beloppet 221,750 kronor. Dessa arbeten, till hvilka vid sistlidne riksdag medel anvisades, hafva ännu ej blifvit fullbordade, och därför trodde man, att med ytterligare förstärkningsarbeten kunde godt anstå, detta då så mycket hellre, som ju, enligt hvad herrarne hafva sig bekant, denna hufvudtitel svält ut så betydligt. Vi hafva ju är för ar uppfört så betydliga anslag och nu i år genom godkännande af alla dessa stater fått upp dem såsom ordinarie anslag: hufvudtiteln har derigenom verkligen blifvit så omfattande, som man någonsin kan begära. Hvad nu beträffar de här föreliggande anslagen, så kan det ju visserligen sägas, att de äro afsedda endast för året. Men i alla fall tyckes det mig, att varsamheten borde bjuda, att man ej går fortare än som egentligen kan vara nödvändigt. Skulle regeringen, sedan försvarets ledning ordnats och försänkningarna äro färdiga, finna det vara behöfligt att komma med förslag om ytterligare förstärkningsarbeten på denna fästning eller omnejden deraf, tycker jag, att detta godt kan bero till pröfning af en kommande riksdag.

Hvad sedan sjelfva artilleriet beträffar, är det, såsom jag nyss nämnde, för Riksdagen obekant, huru det skulle vara beskaffadt. Föregående är hafva vi fått meddelande om det antal kanoner, som skulle anskaffas, den storlek, de behöfde hafva, o. s. v., men här föreligger nu ingenting sadant. Derför hafva vi trott, att tillräckliga skäl talade för, att detta anslag för i år afböjdes, och hoppas jag, att kammaren vill bifalla reservanternas förslag i denna punkt, hvad beträffar moment b).

Jag är öfvertygad om att man härvidlag — liksom i en annan fråga, hvilken behandlades på förmiddagen — icke bör handla annat än med den yttersta varsamhet, då nu så betydliga medel anvisats till denna hufvudtitel. Det är af dessa sparsamhetsskäl i förening med en nödig försigtighet, som man inom utskottet trott, att anslagen till dessa förstärkningsarbeten och detta nya artilleri kunde anstå.

Såsom herrarne finna, hafva vi derjemte ansett, att Kungsholmens fästning borde sättas i det skick, som Kongl. Maj:t föreslagit, och i denna punkt hafva också ledamöterna ifrån denna kammare inom utskottet följt Kongl. Maj:t. Jag vill derför nu verkligen hoppas, att vederbörande ej alltför mycket skola hålla på anslaget till förstärkningsarbetena vid Oscar-Fredriksborg, utan att vi godt kunna låta den saken bero till ett kommande år och tills man får se, huru det kommer att gestalta sig och hvilka tillgångar kunna finnas att påräkna.

Det är af dessa skäl, herr talman, som jag ber att få yrka afslag på den nu föredragna punkten i moment b) och bifall till samma moment i den af oss afgifna reservationen.

Angående anslag till sjöfästningarna.

(Forts.)

Herr *Petersson* i Dänningelanda instämde häruti.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe yttrade: Jag är ledsen öfver att icke kunna instämma med den föregående talaren beträffande den förhoppning han uttalade, att vederbörande skulle finna sig i att här beviljas endast det mindre anslag, som reservanterna ifrågasatt under mom. b. Det vore ju meningen att nu skrida till det fullständiga ordnandet af det fasta försvaret, och en plan har äfven framlagts för Riksdagen rörande detsamma. Finnes det då väl någon viktigare punkt i vart land att trygga medelst befästningar och som därför bör komma i fråga förr, än inloppet till Stockholm? Jag tror det icke! Det är därför också som den hufvudsakligaste delen af de summor, som Kongl. Maj:t denna riksdag för det fasta försvaret äskat, varit afsedd att nedläggas på försvaret af inloppet till Stockholm. Det är väl sant, att det är nödvändigt att noggrant kunna leda elden inom fästningen och att det för detta ändamål erforderliga anslaget är af behovet pakalladt, och det är också lika sant, att komplettering af de befintliga försänkningarna vid Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning är oundgänglig för att kunna inskränka fienden till vissa anfallsrigtningar, hvadan det härför erforderliga anslaget också är af oafvisligt behof. Men då totalkostnaden för iordningsättande af nämnda fästning skulle, såsom herrarne funnit, enligt Kongl. Maj:ts förslag uppgå till 5,900,000, så är ju hela det belopp, som nu af Kongl. Maj:t ifrågasättes i alla händelser proportionsvis mindre betydande och utgör i sjelfva verket endast så att säga första etappen på vägen till det eftersträfvade målet, som är att med ett effektivt läs förse hufvudstadens port åt sjösidan.

Det artilleri, som här begäres, och de verk, hvaruti detta artilleri skulle ligga, hafva hufvudsakligen till ändamål att trygga inloppet genom Öxdjupet, det största och förnämsta inloppet till hufvudstaden. Visserligen förekommer icke i de för Riksdagen framlagda handlingarna någon detaljerad redogörelse för anordnandet af befästningarna och artilleriet, men statsutskottet har likväl fått se planerna dertill i såväl ena som andra afseendet. Det skulle verkligen vara sorgligt, om Stockholms försvar allt fortfarande skulle befinna sig i det svaghetstillstånd, i hvilket det nu är. Chefen för fortifikationen framlade redan för lång tid sedan planen för förstärkningen af Oscar-Fredriksborgsfästet, och senaste Riksdag erkände i oförtydbara ordalag nödvändigheten af att genom befästningarnas försättande i tidsenligt, fulldugligt försvarsskick trygga hufvudstaden mot anfall från sjösidan. Endast på grund af de då begränsade tillgångarne fann man sig nödsakad att inskränka det af bemälda chef begärda beloppet för såväl

Angående an-
slag till sjö-
fästningarna.

(Forts.)

Stockholms som Karlskronas försvar till 221.750 kr. för två på hvarandra följande år. Men dermed har ju chefen för fortifikationen visst icke erkänt, att allan rättfärdighet uppfyllts; tvärtom, han framhåller i sin skrifvelse angående behofven af anslag till rikets fästningsbyggnader under 1897 uttryckligen, att behofvet kvarstår i så mycket högre grad, då icke större belopp än det nyssnämnda för ändamålet beviljats.

Denna sak har dessutom ännu en annan, äfvenledes ganska vigtig sida. Om Riksdagens beslut skulle utfalla i öfverensstämmelse med reservanternes från denna kammare mening, skulle nemligen följden deraf blifva, att under 2 på hvarandra följande år icke några medel komme att anvisas till fästningsartilleriemateriel. De belopp, som för detta ändamål anvisats af Riksdagen under en lång följd af år — ehuru summorna förut varit mindre än nu är fråga — hafva i allmänhet koncentrerats för anskaffande af grofva pjäser till Oscar-Fredriksborgs fästning. Ammunition och projektiler för detta grofva artilleri har endast i ringa mån kunnat anskaffas. Skulle nu i år inga medel beviljas för artilleriematerielen, blefve följden den, att man icke blott ej finge nya kraftiga pjäser för stängande af det förnämsta inloppet till Stockholm, utan också att den nödiga ammunitionen till den mindre moderna materiel, som vi redan ega, icke kunde ökas. Men icke nog härmed. Innan vårt land har börjat uppammas en industri för tillverkning af gröfre artilleripjäser med tillbehör, projektiler m. m. Om nu inga medel i år beviljas till förevarande ändamål, skulle slutet blifva, att denna industri komme att förqväfvas och de arbetare, som inöfvats deri, blifva nödsakade att vända sig åt annat håll för att söka arbete. Om ifrågavarande anslag nu icke beviljas, skulle sålunda å ena sidan de nödvändigaste åtgärderna till hufvudstadens skyddande från sjösidan försummas och å andra sidan landets arbetare inom kanon- och projektilindustrien lemnas i sticket, och detta under en tidpunkt, då stora tillgångar finnas i statskassan. Detta gör, att det enligt min åsigt skulle vara ytterst beklagligt, om Riksdagen nu skulle besluta i enlighet med det yrkande, som nyss blifvit framställt.

Herr Mankell: Jag har intet att erinra mot bifall till utskottets hemställan i mom 1) af den föredragna punkten, som endast afser anvisande af redan förut beviljade medel, af hvilka en del återstår för år 1897. Deremot vill jag framhålla, att jag beträffande de öfriga mom. af denna punkt hyser en åsigt, som är afvikande från utskottets.

Till en början kan jag ej undgå att anmärka såsom en högst besynnerlig inkonsequens af krigsstyrelsen att å ena sidan fordra nya och högst betydliga anslag till förstärkandet af Vaxholm — Oscar-Fredriksborgs befästningar, men å andra sidan underlätta infarten genom Gillingeleden till Saltsjöbaden och Erstavik, hvarigenom en landstigning kan, såsom jag redan i förmiddags påpekade, åstadkommas en mil från hufvudstaden, utan att någon tänker på

att befästa Stockholm mot öfverrumpling från denna sida. Om vi nu också hade aldrig sa mycket skydd vid Oscar-Fredriksborgsleden, så ligger dock den andra leden alldeles öppen för fienden.

Man har mycket klandrat herr sjöministern för Gillingeledens öppnande. Men man bör i allmänhet icke fordra, att sjöministrar skola vara hemma i strategi. De väljas mera med hänsyn till deras fackkunskap i yrket. Men den, som enligt min åsigt i detta fall bort vara den rätte ansvarige, är herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet, hvilken, då frågan om Gillingeledens öppnande föredrogs inför Kongl. Maj:t, icke bestämdt motsatte sig detta och derigenom förhindrade farledens öppnande.

Hvad nu först angår mom. b) i förevarande punkt, vill jag påminna om att fästningsrayonen Vaxholm—Oscar-Fredriksborg redan för länge sedan blifvit fullbordad enligt 1867 års befästningsplan samt att derefter betydliga anslag till dess förstärkning och bättre bestyckning nästan hvarje år blifvit af Riksdagen beviljade, äfvensom att denna fästning för åren 1896 och 1897 får sin andel af det anslag på 440,000 kr., som upptages under mom. a). Derigenom har enligt mitt förmenande denna fästning uppnått den grad af försvarbarhet, som kan vara nödvändig för fyllande af dess hufvudsakliga ändamål, nemligen att förhindra en fiendtlig flottas insegling till Stockholm. Sant är deremot, att måhända denna fästning i längden icke skulle kunna motstå en regulier belägring, utsatt för alla den nyare tidens anfallsmedel, hvilka år efter år förbättras, i samma mån som tekniken inom fortifikationsväsendet utvecklas. Men skulle man eftersträfvat *det* målet, att åt fästningsrayonen gifva en sådan styrka, att den kunde motstå en sådan regulier belägring, då finge man aldrig till verdens ände göra annat än att förbättra, såsom hittills skett ar för år, för att få fästningen allt starkare och starkare.

Detta kunde nog gå för sig, om man icke hade några andra fästningsanläggningar att tänka på. Men jag ber att med afseende derå få fästa uppmärksamheten vid den motion, jag väckt om Göteborgs befästande åt sjösidan för hindrandet af en fiendtlig flottas insegling. Göteborg är rikets andra stad, af stor ekonomisk och militärisk betydelse samt kunde lätt brandskattas och måhända ödeläggas, om icke något göres för stadens försvar. För min del vidblifver jag min i motionen uttalade åsigt, att Göteborgs skyddande åt sjösidan jemte Stockholms befästande åt landsidan, f. n. är rikets viktigaste befästningsfråga, för hvilken alla andra måste vika. Att, såsom här nu föreslagits, nedlägga betydliga summor på till en början Oscar-Fredriksborg, det är i ordets egentliga bemärkelse att förfara på samma sätt som strutsen, hvilken sticker hufvudet i busken och derigenom tror sig vara väl skyddad, under det att hela den öfriga delen af kroppen är obetäckt och blottad för fienden. Jag kan för min del icke förstå herr krigsministerns förbiseende, för att icke säga rent af förblindelse, då han, trots alla påminnelser, ej heller detta ar velat göra något för Göteborgs befästande. Så länge icke detta skett, tjänar det till intet att

Angående anslag till sjöfästningarna.
(Forts.)

Angående anslag till sjöfästningarna.

(Forts.)

tala om upprätthållande af rikets neutralitet. Ty densamma kan hvilket ögonblick som helst. då ett krig utbryter, på det känbaraste sätt kränkas genom en fiendtlig flottas insegling till Göteborg. Det är något, som ligger så öppet för det sunda människoförståndet och äfven för dem, som icke hafva det ringaste begrepp om militära angelägenheter. att jag icke kan förstå, att ej något blifvit gjordt för att förhindra sådant — om ej möjligen någon *hemlig* öfverenskommelse med främmande magter skulle finnas att icke angripa Göteborg. På annat sätt kan jag icke förklara saken.

Statsutskottet har, såsom skäl för afstyrkande af min motion, behagat anföra det besynnerliga påståendet, att man ej skall påbörja anläggande af nya fästningar, innan de redan anlagda blifvit försatta i försvarbart skick. Nu må frågas, hvad som här bör menas med *försvarbart skick*? Är det försvarbart skick, da befästningar äro skyddade mot öfverrumpling; eller skola de kunna försvaras mot en kortare eller längre belägring? Försvarbarhet är ett begrepp, åt hvilket kan gifvas mycket olika bemärkelse och som derför i och för sig intet betyder. I alla händelser kan detta skäl intet bevisa, om *nyare* fästningsbehof af vigt tillkommit, sedan ett gammalt befästningssystem uppgjordes.

På grund häraf måste jag med afseende å mom. *b*) yrka, att det anslag, som der ifrågasättes af utskottet, måtte anstå och i stället *samma summa* beviljas till Göteborgs befästande åt sjösidan för att hindra en fiendtlig flottas insegling.

Samma yrkande måste jag göra med afseende å punkten *c*).

Hvad beträffar punkten *d*), som rörer Karlskronas försvar och särskildt fästningen Kungsholmen, så råda i afseende derå samma förhållanden som för Vaxholm—Oscar-Fredriksborg. Kungsholms fästning har länge sedan blifvit fulländad enligt den befästningsplan, som uppgjordes 1867. Den har sedermera fått flera förstärkningar och förbättrad bestyckning, och den har derigenom uppnått den grad af försvarbarhet, som man i första rummet kan fördrå af densamma, nemligen att den, jemte försänkningar och minilnier, skall kunna hindra en fiendtlig flottas insegling och förebygga var egen flottas förstöring, om sadant icke sker genom bombardering. Derför anser jag, att äfven detta anslag bör kunna anstå för ett annat så mycket viktigare, som det till Göteborgs befästande mot sjösidan.

Slutligen ber jag få tillägga, att i afseende på Kungsholmen hotar oss ytterligare ett annat anslag än det här ifrågasatta, nemligen under namn af anslag för »försvarets ledning», till ett belopp af öfver 3 millioner, som skall uppföras på sjöförsvarets budget — en utgift, som vi måste vara beredda på, om vi inlåta oss på ytterligare förstärkningsarbeten.

På grund af allt detta nödgas jag yrka, att äfven de af statsutskottet under punkten *d*) tillstyrkta medel måtte anslås till Göteborgs befästande åt sjösidan.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Jag anser mig omöjliggen kunna underlåta att yrka bifall till hvad utskottet under mom. b) föreslagit. Af statsverkspropositionen synes mig uppenbarligen framgå, att befästningarna i Stockholms skärgård befinna sig i otillfredsställande skick; att de icke äro i stånd att motstå ett oförmodadt anfall af en fiendtlig eskader; att, för att de skola blifva i stånd dertill, verken måste förstärkas samt förses med försänkningar och kraftigt artilleri; att kostnaderna därför utöfver det belopp, hvarom nästa moment handlar, uppgå till 1,940,400 kronor, samt slutligen att det icke vore orimligt att antaga, att strax efter krigsförklaringen en fiendtlig eskader skulle under nuvarande förhållanden kunna forcera befästningarna och sätta sig i besittning af hufvudstaden. Om denna min uppfattning är riktig och uppgifterna i statsverkspropositionen äro rigtiga, hvilket vi väl alla få anse dem vara, och om det sålunda icke är orimligt att antaga, att en fiendtlig flotta skulle kunna intaga hufvudstaden, så förefaller det mig verkligen orimligt att antaga, att Riksdagen, uppmärksamgjord på dessa förhållanden, skall kunna underlåta att vidtaga på den ankommande åtgärder för att undanröjda desamma, och detta förefaller mig ännu orimligare, då man tager i betraktande, att den utgift, som därför ifrågasättes, ej uppgår till mer än 1,940,400 kronor. Mången kan nog tycka, att detta är ett högt belopp, och jag har äfven den uppfattningen, att denna summa i och för sig är en mycket stor summa, men med hänsyn till det ändamål, för hvilket den är afsedd, synes mig denna summa icke afskräckande, och detta från många synpunkter sedt.

Angående anslag till sjöfästningarna.
(Forts.)

Om vi nu först betrakta denna sak från Stockholms stads synpunkt, så är ju onekligen Stockholm Sveriges förnämsta stad. Fastigheternas taxeringsvärde der uppgår till 500,000,000 kronor och den årliga inkomsten af kapital och arbete i Stockholm uppgår till omkring 100,000,000 kronor. Hvad skulle en brandskattning af en dylik stad innebära? Vore det då för mycket, om man, för att förebygga en sådan brandskattning, under tva på hvarandra följande år uppofrade ett belopp, som något obetydligt öfverstege den från Stockholms stad för dessa år utgående bevilningssumman. Se vi åter frågan ur statens synpunkt, så har ju staten här sin storartade konungaborg, som vara förfäder under svara tider med dryga kostnader uppfört. Vi hafva här riksbyggnaderna, hvilkas uppförande kommer att kräfva stora summor. Här är förlagd centralförvaltningen för hela riket med snart sagdt otaliga embetsverk. Här finnas museer, samlingar, arkiv och bibliotek till oskattbart värde. Vi hafva här sjukhus, kaserner och en mängd andra statens byggnader af stort värde. Om det nu vore fråga om att prisgifva hela denna statens dyrbara egendom åt fienden, skulle man icke då anse sig skyldig att för att hindra något sådant uppofrå det belopp, som utskottet här föreslagit.

Man kan äfven se saken ur bankens synpunkt, ty här i Stockholm är förlagd Sveriges riksbank. Den för på sina sedlar det

Angående anslag till sjöfästningarna.
(Forts.)

stolta valspråket: hinc robur et securitas, det vill säga: härifrån styrka och säkerhet, och för att öka denna styrka och säkerhet afstår Riksdagen år efter annat större eller mindre del af bankens vinst. Men hur ginge det med denna robur och securitas, om en fiendtlig eskader oförmodadt komme hit och flyttade öfver Riksdagens valutor ombord på fartygen och dermed afseglade. Jag vill då hemställa, om det icke är skäl att i två år å rad använda ett belopp, som är mindre än tredjedelen af riksbankens vinst, för att blott ur bankens synpunkt åstadkomma större robur och securitas.

Se vi åter frågan ur sjöförsvarets synpunkt, så få vi erkänna, att, om Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästningar icke vid ett krigsutbrott äro försvarsdugliga, för deras försvar måste detacheras flera eller färre af våra fartyg, och om vi detachera större eller mindre del af flottan, hvad blir då öfver för att skydda våra kuster, för att hindra en fiendtlig flotta att landstiga och för att tillintetgöra en fiendtlig transportflotta. Tager man detta i betraktande, så måste det väl erkännas, att Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs försättande i tidsenligt skick allra minst skall motsvara ett Sveafartyg. Ett Sveafartyg kostar nu öfver 3,000,000 kronor, men denna utgift är allenast 1,940,400 kronor.

Se vi åter saken ur landtförsvarets synpunkt, hvad skulle det då innebära, om vid ett krigsutbrott Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästningar skulle anses ohållbara? Det skulle framkalla en panik i hufvudstaden, och hvad det skulle medföra i krigets början, kan man lätt tänka sig. Alla skulle vilja begifva sig från hufvudstaden, och dessutom skulle regeringen känna sig manad att med ännu större brådska än som annars vore behöflig förflytta alla sina värdeföremål till Karlsborg. Skulle detta kunna ske, så blefve all vår rörliga materiel upptagen och i följd deraf arméns strategiska uppmarsch förryckt. Jag tror därför, att äfven ur landtförsvarets synpunkt denna uppoffring vore beaktansvärd.

Om således ur hvar och en af dessa synpunkter — Stockholms stads, statens, bankens, sjöförsvarets och landtförsvarets — denna uppoffring är beaktansvärd, så vill jag fråga, om, när man ser saken ur alla dessa synpunkter sammanlagda, man kan påstå, att man på ett lämpligare sätt för försvaret kan använda en summa, motsvarande den nu föreslagna. Jag tror det icke, och jag hoppas, att hvar och en, som vill bedöma denna fråga utan förutfattad mening, skall komma till liknande resultat. I förhoppning derom yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Swartling, Eklund* från Norrköping, *Petri, Boëthius, Carlsson, Hammarskjöld, Eklundh* från Lund, *Skytte, Mallmin, Odhner, Höglund, Ramstedt*, vice talmannen *Östberg* och *Wikström*.

Vidare anförde:

Herr Liljenroth: Herr talman, mine herrar! En enskild motionär har begärt bestående af inloppet till Göteborg. Hans

motion, afstyrkt som den är af statsutskottet, torde icke hafva stor utsigt att nu vinna kammarens bifall, men frågan är i allt fall en af dem, som förr eller senare tvinga sig fram och fordra sin lösning. Befästandet af detta inlopp är af stor vikt icke blott, såsom de flesta torde tro, för att skydda en folkrik och välmående stad, utan äfven för landets försvar i sin helhet. Göteborg är knutpunkten för en mängd jernvägar och den ena ändpunkten på den vattenväg, som går tvärs igenom vårt land. Större delen af samfärdseln mellan sydvestra, vestra och mellersta Sverige går igenom Göteborg. Skulle den olyckan hända, att vårt land anfalles af en fiende, så är denne fiende gifvetvis oss öfverlägsen till sjös, kanske mångdubbelt öfverlägsen. Han beherrsakar vattnet, och ett öppet liggande Göteborg blir en inbjudande anfallspunkt för en del af hans sjöstyrka. Han kan utan synnerlig risk förorsaka landet en stor förlust, förstöra förbindelserna inom landet och liksom falla försvaret i ryggen. Han kan, hvad ännu värre är, utestänga oss från förbindelserna med utlandet. Ty i händelse af krig tror jag, att Göteborgs hamn, förutsatt att den är befästad, är den enda, hvarifrån en dylik förbindelse kan upp-rätthållas. Utanför densamma är en vidsträckt skärgård milsvidt omkring åt norr och söder, genomkorsad af talrika segelleder, hvilket alltsamman gör, att densamma hardt när är omöjlig att blockera. Hvad en sådan förbindelse med utlandet har för värde, torde hvar och en lätt kunna inse.

Då jag nu anser, att det finnes så stora skäl för detta inlopps befastande, så kunde det tyckas, att jag borde understödja och rösta för den af herr Mankell väckta motionen. Ja, om den kommit i en annan form, skulle jag varit den förste att vara med om densamma. Men nu har motionären sökt bereda medel till dessa befastningar genom att taga dem från viktigare ändamål, nemligen till största delen från förstärkandet af befastningarna utanför Stockholm; och huru viktigt och magtpåliggande detta befastande af Göteborg än kan vara, så är dock befastandet af sjelfva hufvudstaden betydligt viktigare. Ty hufvudstaden i fiendehand — det skulle vara ett dråpslag för försvaret. Det skulle alldeles förlama detsamma, det skulle verka en nedslagenhet, en modlöshet, som skulle sprida sig bland folket och hären. Landet skulle gå förlustigt de stora resurser, som hufvudstaden har i sina fabriker, verkstäder och förråd m. m. Staten och äfven krigsförvaltningen skulle utsättas för betydliga rubbningar, äfven de inverkan på försvaret.

Då vi nu veta, att de befastningar, som skola skydda inloppet till Stockholm, äro, både hvad en del af verken och synnerligen hvad bestyckningen beträffar, i det skick, att de endast en kortare tid, ja, kanske endast några dagar kunna motstå ett energiskt anfall af en nutida fiendtlig eskader, så synes det mig, att det begärda anslaget till dessa befastningar är hardt när det viktigaste, som förekommer på fjerde hufvudtiteln, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Angående anslag till sjöfästningarna.
(Forts.)

Angående an-
slag till sjö-
fästningarna.
(Forts.)

Herr Erickson i Bjersby: Äfven jag hyser den åsigten, att man i denna punkt icke bör gå längre än reservanternas föreslagit. De hafva tillstyrkt anvisande af medel till utförande af försvarsarbeten och anskaffande af den materiel, som ansetts vara de allra viktigaste; och föregående talare hafva också derom lemnat fullständig redogörelse. Blifver reservanternas förslag af Riksdagen godkänt, skola ock, såsom jag tror, till Kongl. Maj:ts disposition för ifrågavarande ändamål finnas medel, tillräckliga för användning under den tid, anslagen äro afsedda att användas. Och det kan väl icke vara meningen, att Riksdagen skall bevilja större anslag än som under den ifrågasatta tiden kunna användas eller så stora, att reservationer derå komma att uppstå. För några år sedan — dock innan den nuvarande chefen för landförsvarsdepartementet tillträdt detta embete — beviljades af Riksdagen betydande belopp till anskaffande af fästningsartillerimateriel. Jag undrar, om dessa medel ännu äro till fullo använda. Och äro de icke det, och hafva sålunda besparingar derå uppstått, har ju Kongl. Maj:t redan deri ett möjligen väsentligt belopp att använda för nu ifrågavarande ändamål. Af Riksdagens revisorers berättelse om den år 1895 verkställda granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1894 synes, att för anskaffande af fästningsartillerimateriel funnits till år 1895 reserverade 737,336 kronor 5 öre. Äro dessa reserverade medel delvis eller till hela sitt belopp odisponerade, äro ju, såsom jag redan sagt, medel utöfver hvad reservanternas föreslagit för Kongl. Maj:t tillgängliga för anskaffande af en icke obetydlig del af den nu såsom behöfvig ansedda materielen.

Om man med 1,900,000 kronor kunde en så kraftig verkan astadkomma, som talaren på Norrköpingsbanken trodde, då vore nog skäl att redan nu bevilja detta belopp, oafsedt storleken af de anslag, som förut för enahanda ändamål beviljats. Men tro herrarne verkligen, att man med denna jemförelsevis låga summa kan få de befästningar, hvarom nu är fråga, i ett fullt tillfredsställande och försvarbart skick och dermed full garanti för bland annat att Stockholms stad sedermera icke skulle kunna af en fiende brandskattas? Det tror icke jag, och jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Danielson: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning af herr Zetterstrands anförande. Jag blef riktigt öfverraskad af det yttrande han hade. Han tycktes vara mycket säker, att, om vi beviljade dessa medel, Oscar-Fredriksborgs fästning skulle komma att förstärkas högst betydligt. Men jag vet icke, om det förhåller sig alldeles så, och jag undrar, om icke herr Zetterstrand något litet misstagit sig. Ty det är icke fråga om att bygga hufvudsakligen på fästningen, utan meningen är att anlägga nya skansar utanför på den ena bergknölen efter den andra, än på ett, än på ett annat håll. Dessa skulle ligga utanför, så att försänkningarna skulle kunna skyddas med

artilleri. Vi hade trott, att de skulle skyddas med minor, men vi hafva fått till svar, att dem fiskar man upp. Nej, man skall leta upp små öar eller berg i skärgården, på dem skall man anlägga skansar och sedan der placera kanoner. Men på fästningen skall man ej bygga något väsentligt, så vidt jag funnit. Herr Zetterstrand har nog, som mig synes, förirrat sig något i afseende på hvad denna fråga egentligen gäller,

Angående anslag till sjöfästningarna.

(Forts.)

Jag tror också, att vårt land har flera synpunkter än Oscar-Fredriksborg. Ty hafva vi fått Oscar-Fredriksborg så ointagligt, som herr Zetterstrand vill, så att det skulle kunna skydda allt hvad vi ega här i Stockholm, så är väl fienden likväl icke så okunnig om våra förhållanden, att den icke kan komma på någon annan väg och marschera mot Stockholm. Den saken är således icke dermed betryggad. Jag tror därför, att man bör tänka något mera på saken än herr Zetterstrand antydt.

Jag har blott velat säga detta, ty det är förunderligt, att så snart man tycker, att ämnet innebär något fosterländskt, stort och pråktigt, så slår man genast in på det fosterländska. Detta vill jag ej klandra, men jag tror, att man i hvarje fall bör noga taga reda på saken. Det är icke så lätt att sätta sig in i dessa viktiga frågor, som kosta så mycket. Jag tror därför, att vi böra afvakta ett fullständigt förslag från regeringen, så att man kan se, hvad planen innebär och hvad artilleri som behöfves. Jag är öfvertygad, att det är nödvändigt, att man gör så. Ty ger man sig ut på ett område, der man icke har följderna klara för sig, så kunna dessa blifva temligen vidtgående.

Jag har blott velat säga detta, och jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Alsterlund: Det är icke något tvifvel om att icke af de fästningar som vi ega — de äro ej så många —, Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs är den viktigaste, just därför att den skyddar inloppet till en så viktig punkt som Stockholm. Nu har herr Danielson sagt, att man bör anlägga försänkningar utanför fästningen, så att fienden ej kan framtränga till densamma. Ja, herr Danielson, det är godt och väl; men om man icke har kanoner att skydda dessa försänkningar med, så blifva de liksom minor, som nedläggas, borttagna, och så går fienden in.

Vidare får jag i likhet med herr Zetterstrand påpeka, att chefen för fortifikationen och chefen för artilleriet äro af den uppfattning, att Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning icke är i det skick, att den kan utgöra något skydd för hufvudstaden. Ja, chefen för artilleriet säger till och med, att, derest icke större anslag, än som hittills erhållits till fästningens bestyckning, hädanefter beviljas, så kommer den att för årtionden blifva i ett sådant skick, att den icke kan motstå anfallet af en fiendtlig flotta. Man kan ju nu göra sig den frågan: är det anslagligt, att en fiendtlig flotta kan uppträda utanför Vaxholm och Oscar-Fredriksborg, innan vår flotta blifvit utrustad? Ja, mine herrar, sådana

Angående an
slag till sjö-
fästningarna.
(Forts.)

kunna förhållandena blifva, att en fiendtlig flotta kan uppträda utanför hufvudstaden, innan den svenska flottan blifvit utrustad eller hunnit löpa ut. Vaxholm och Oscar-Fredriksborg är i så fall det enda skyddet för hufvudstaden. Kan fästningen då icke fylla sin uppgift, så är vägen till Stockholm öppen för den fiendtliga flottan, som icke läser underlåta att skyndsamt gå in till staden och sätta sig i besittning af densamma. För min del har jag den uppfattningen, att om rikets hufvudstad skulle falla i fiendens hand, så är, med hänsyn till denna stads både strategiska och politiska betydelse, allt vidare försvar fruktlöst. Hvad det nu vill säga att sluta fred med hufvudstaden i fiendens våld, ja, derom kunna vi få en föreställning, om vi erinra oss, hvad det kostade Frankrike att sluta fred med Tyskland efter den franska hufvudstadens fall.

Då nu hufvudstaden är af en så ofantligt stor betydelse för rikets försvar, så måste det väl vara klart och tydligt, att ingenting är för oss viktigare än att befästa denna stad, och jag kan icke förstå, att utskottets ledamöter från denna kammare icke velat för detta ändamål bevilja mera än som skett.

Förra året förklarade Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 4 maj dels det vara af nöden, att nämnda befästningar — d. v. s. fästningarna Vaxholm och Oscar-Fredriksborg — förstärktes på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, dels ock att ett vidare uppskjutande af dessa åtgärder icke vore tillrådligt. Då för tillfället kunde emellertid Riksdagen af brist på medel ej lemna mer än som beviljades — jag vill minnas, att det var 442,000 kronor, som skulle utgå under loppet af 2 år. Men nu har Riksdagen ej det skälet för att icke bevilja medlen. Nu finnas tillgångar i statskassan. Jag hemställer därför till Andra Kammaren, om det ej vore skäl att handla i enlighet med de uttalanden, som gjordes i den af mig nyss åberopade skrifvelsen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Mankell: Med anledning af den siste ärade talarens yttrande ber jag att få erinra om hvad jag i verkligheten sade, nemligen blott det, att Vaxholm—Oscar-Fredriksborg uppnått den grad af försvarbarhet, som är nödvändig för att hindra en fiendtlig flottas inseglande — och jag vågar tillägga: äfven för att motstå ett oförmodadt öfverfall, om vaksamheten därför är tillräckligt stor. Men jag medgaf, att den ej kunde utstå en längre regulier belägring, hvilket dock är en annan sak och fordrar större förstärkningar, än här blifvit ifrågasatt. Emellertid ber jag att ytterligare få påpeka, att allt detta intet hjälper, så länge fienden kan insegla genom Gillingeleden till Erstavik, 1 mil från Stockholm, hvarifrån han på 3 timmar landvägen kan inmarschera i den alldeles öppna hufvudstaden. Vill man tala om att Stockholm skall skyddas, då skall man ej endast hopa försvarsmedel vid Vaxholm-Oscar-Fredriksborg, utan då måste man också tänka på Stockholms befästande åt landsidan emot hastig

öfverrumpling. Dervid står jag och tror ej, att sådant af någon kan förnekas.

Hvad beträffar den ärade göteborgsrepresentantens yttrande, ber jag att få uttrycka min beundran för den själfförnekelse, så väl han som hans kamrater på göteborgsbänken ådagalagt i denna fråga. Man brukar tala om lokalpatriotism, men den har åtminstone denna gång visat sig så svag, att sådant väcker högsta grad af förvåning och ej kan annat än förefalla ytterst besynnerligt.

Angående anslag till sjöfästningarna.
(Forts.)

Herr Alsterlund: Herr grefve och talman! Mina herrar! Den siste talaren har påstått, att fästningen skulle vara, i det skick den nu är, ett skydd emot en fiendtlig flotta åtminstone i första hand. Våra sakkunniga auktoriteter säga emellertid, att så icke är förhållandet; och jag föreställer mig, att vi måste sätta mera tro till dem än till herr Mankells uppgifter.

Hvad det beträffar, att fienden skulle kunna gå i land vid Erstavik och marschera på Stockholm, så måste han i så fall hafva landstigningstrupper. Men för att hitföra sådana fordras ganska mycken tid, ty jag kan ej tänka, att fienden vågar landstiga på våra kuster utan att komma med en ganska betydande styrka. Men för hitförandet af en sådan fordras, som sagdt, mycken tid. Sjöledes åter kan han komma och alldeles öfverrumpla hufvudstaden, om ej Vaxholm—Oscar-Fredriksborgs fästning är i fullt försvarbart skick, ty han går då med sina fartyg in till stadens kajer.

Herr Mankell: Nej, det fordras icke 100,000 man för att verkställa en landstigning med Stockholms öfverrumpling till syftemål; det fordras endast 10,000 man och en obetydlig flotta. Ty fienden säger ej på förhand till, när han ämnar försöka en öfverraskning, utan han gör den helt oförmodadt, och då med 5 å 10,000 man, innan vi till försvar hinna samla en enda man utom de garnisonstrupper, som finnas i Stockholm. Derför är det nödvändigt, att åtgärder vidtagas för Stockholms skydd åt landsidan. Fienden kan lika väl segla genom Gillingeleden till Erstavik, som Vaxholm—Oscar-Fredriksborgsvägen. Med nutidens ångfartyg går det ena lika fort som det andra.

Herr Lilliehöök: Med anledning af den siste ärade talarens yttrande om Gillingeleden, skall jag be att få upplysa kammaren derom, att en fiende kan mycket väl komma till Erstavik utan att befara Gillingeleden. Ty det finnes minst två lotsleder som leda dit utifrån sjön. Det är blott detta jag velat påpeka.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till den af herr O. Jonsson m. fl. afgifna reservationen i förevarande del; samt 3:o bifall till det af herr Mankell under öfverläggningen framställda förslag. Herr talmannen upptog hvart och ett af dessa yrkanden till pro-

Angående anslag till sjöfästningarna. (Forts.) position i nu nämnd ordning och förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes och företogs, sedan till kontraposition antagits bifall till reservationen, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition.

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i första momentet af elfte punkten i förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid nämnda moment af herr O. Jonsson m. fl. afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation.

Omröstningen utföll med 52 ja och 147 nej; och hade kammaren alltså beslutat enligt nej-propositionens innehåll.

Mom. 2.

Bifölls.

Punkten 12.

Bifölls jemväl.

Punkten 13.

Angående anslag till intendentur-utrustning.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att på extra stat till *anskaffning af intendenturutrustning åt armén* bevilja 2,027,800 kronor och deraf till utgående under år 1897 anvisa 804,400 kronor.

I förenämnda motion (n:o 122), hade herr *Ollas A. Ericsson* föreslagit, bland annat, att Riksdagen måtte till *anskaffning af intendenturutrustning åt armén* på extra stat för 1897 anvisa 170,000 kronor.

Utskottet hemställde:

att Riksdagen, med afslag å herr *Ollas A. Ericssons* omförmälda motion i denna del, må till *anskaffning af intendentur-utrustning åt armén* bevilja 2,027,800 kronor och deraf på extra stat för år 1897 anvisa 609,400 kronor.

I en vid punkten fogad reservation hemställde deremot herrar *O. Jonsson* i Hof, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *A. P. Danielson*, *Lasse Jönsson*, *K. A. Kihlberg*, *P. Pehrson* i Törneryd, *C. Persson* i

Stallerhult, O. Erickson i Bjersby, I. Månsson, P. G. Näslund, N. Petersson i Runtorp och P. Norberg:

»att Riksdagen, med afslag å herr Ollas A. Ericssons omförmålda motion i denna del, må till anskaffning af materiel för fyra flyttande sjukhus på extra stat för år 1897 anvisa 136.980 kronor.»

Angående
anslag till
intendentur-
utrustning.
(Forts.)

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Danielson: Jag skall be att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den af herrar Olof Jonsson, H. Andersson m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Odhner: Herr talman! Hvad Kongl. Maj:t föreslagit i denna punkt, öfver 2 millioner kronor, hafva reservanterna från denna kammare till största delen strukit. De hafva icke ens gått så långt som herr Ollas Anders Ericsson, hvilken föreslagit 170,000 kronor, utan de hafva inskränkt sig till att föreslå anslag till fyra flyttande sjukhus för år 1897, 136,980 kronor. Hvad nu beträffar de öfriga intendenturbehofven skall jag icke yttra mig derom, då jag icke har varit i tillfälle att sätta mig in i denna sida af ämnet. Det fins likväl en del af dessa behof, som äro af den beskaffenhet, att äfven en icke militär kan göra sig en föreställning om åtminstone deras allmänna betydelse, — jag menar de flyttande sjukhusen, som hafva till uppgift att lemna de sårade och andra i fält insjuknade den första vården. Vigten och betydelsen af dessa anstalter har Riksdagen redan erkänt, då den vid två särskilda tillfällen beviljat medel till inalles åtta flyttande sjukhus. Om nu reservanternas förslag ginge igenom, så att man finge ytterligare fyra, hade man således tolf flyttande sjukhus med nästa år, 1897. Nu är emellertid behofvet i det hela för armén 24 sådana sjukhus. Man skulle således år 1897 icke ega mera än halfva antalet af hvad man borde hafva, då den nya härorganisationen skulle vara färdig. Detta är ett missförhållande, som jag tror, att man borde söka afhjelpa. Jag skall därför be att få hemställa till kammaren, om icke den skulle finna skäligt att åtminstone i denna särskilda punkt gå Kongl. Maj:ts och utskottets önsknings till mötes på det sätt, att kammaren ville anslå för nästa år medel till åtta flyttande sjukhus i stället för fyra. Det kan ju icke vara tal om, att icke medel finnas att tillgå för sådant ändamål öfver nog, i synnerhet om man tager i betraktande de stora afprutningar, som på begge försvarstitlarna, både den fjerde och den femte, blifvit gjorda under dagens lopp, afprutningar, af hvilka många och kanske de flesta säkert komma att blifva bestående vid de gemensamma voteringarna. Det gäller ett anslag, mine herrar, som är icke blott af militärisk betydelse utan äfven af humanitär, ett anslag, som direkt berör en hvar af oss, som har eller

Angående
anslag till
intendentur-
utrustning.
(Forts.)

får söner i den värnpligtiga åldern. Det har vid föregående tillfällen, då denna fråga diskuterats, blifvit erinradt om möjligheten, att icke säga sannolikheten deraf, att vår armé, när det gäller, får underkasta sig ett mödosamt vinterfälttåg i de minst befolkade och bebodda delarne af vårt land, der resurserna äro mycket ringa både i afseende på bostäder och i andra hänseenden. Finnas ej då dylika sjukhus färdiga i tillräckligt antal, måste armén och den värnpligtiga ungdomen genomgå många lidanden och svårigheter, som det ju vore lätt att nu förekomma, men som det icke låter sig göra att på stället afhjelpa.

Det synes mig därför, herr talman, som om det vore ej mera än en skyldighet mot vår armé och vår ungdom, om vi i denna speciella punkt visade all den frikostighet vi kunde, och jag skall på grund af hvad jag nu anfört anhålla att få yrka, att Riksdagen, med afslag å herr Ollas A. Ericssons motion i denna del, må, till anskaffning af materiel för åtta flyttande sjukhus, på extra stat för år 1897 anvisa 273,500 kronor, hvilket är det belopp regeringen begärt för detta speciella ändamål.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: I den motivering, som reservanterna afgifvit för sitt förslag, säga de, att de af ifrågavarande intendenturbehof »ansett allenast materielen till flyttande sjukhus böra på förhand anskaffas». Det är egentligen med anledning af detta yttrande, som jag begärt ordet.

Jag vill först erinra om det förhållandet, att, lika som mobiliseringen i sina detaljer icke är så gammal i vårt land — jag minnes mycket väl den tid, då man gjorde försök att utarbeta planer för mobilisering af landets stridskrafter, men efter fåfänga bemödanden nödgades afstå derifrån —, så är det också icke så länge, som man egt en fullständig öfverblick af hvad som hör till härens s. k. intendenturutrustning. Den tid är icke alls aflägsen, då man *icke kunde* fullständigt beräkna ifrågavarande behof. Här af förklaras också den påskyndade anskaffning som egt rum, sedan planer rörande dessa behof blifvit uppgjorda.

I de senast upprättade förslagen öfver härens intendenturbehof har man nu delat dem i fyra olika grupper, af hvilka första gruppen innefattar sådana behof, som äro oundgängligen nödvändiga för arméns existens, men för hvilkas tillgodoseende det fordras en längre tid. Den andra gruppen innefattar sådana föremål, som man i nödfall skulle kunna vänta med att anskaffa till några månader — minst 1½ — innan mobiliseringen skulle ega rum. Man kan säga, att det är mycket vågsamt att ställa upp upp en sådan grupp. Ty hvem kan garantera för, att man kan förfoga öfver 1½ månad, innan man behöfver mobilisera? Man har gjort så för att kunna minska utrustningsutgifterna så vidt möjligt varit, och en lycklig erfarenhet från flydda tider har gifvit vid handen, att man kunnat inskränka sig till att endast lyfta det lilla kreditivet utan derpå följande mobilisering, och

såmedelst skaffa sig vissa nödvändiga till intendenturtrustningen hörande artiklar.

Vidare hafva vi en grupp, som består af sådana förnödenheter, med hvilkas anskaffning man i nödfall kan vänta ända till mobiliseringen, och slutligen en fjerde grupp innefattande sådana förnödenheter, som till nöds kunna anskaffas genom uppköp i den allmänna marknaden, ehuru de visserligen på detta sätt icke blifva mer är nätt och jemt brukbara.

I Kongl. Maj:ts proposition är endast fråga om den första gruppen, — således den grupp, som innefattar för armén nödvändiga utrustningsföremål, som blott inom en längre tid kunna anskaffas, — och kammaren har sett, till hvilka belopp detta i alla fall går — öfver 2 millioner kronor.

Om man nu granskar förteckningen öfver dessa föremål, så torde man erkänna, att de verkligen äro oundgängligen behöfliga. Först omnämnas flere tusen par skodon — icke mindre än 30,000. Kunna dessa undvaras? Man har funnit, att rätt många af våra beväringssynglingar vid inkallelse till vapenöfning icke äro så utrustade med skodon, att de skulle kunna med dem göra fälttag. Blefve det mobilisering, komme mycket snart tredjedelen af vår armé att befinna sig barfota, och det torde tydligtvis hafva sina vanskligheter att marschera så knapphändigt utrustad.

Vidare höra till denna grupp renslarne. Att en soldat måste vara försedd med de allra nödvändigaste artiklar för sitt välbefinnande, och att han icke kan vara utan rensel, hvari dessa just förvaras, torde alla erkänna. Men renslarne lika litet som skodonen kunna förskaffas i ett ögonblick. Uti det uppgifna antalet har man dock nedsatt behofvet så mycket, att endast linien beräknats genast skola hafva sin utrustning färdig, hvaremot depoterna lemnats utan tills vidare; och behofvet för dem i detta afseende har upptagits i nagon af de senare grupperna.

Vidare talas det i denna grupp om sadlar och sadeltillbehör. Att anskaffa sådana i ögonblicket är icke möjligt. De riksdagsmän, som äro ifrån landskap, der kavalleriregementen äro förlagda, veta, hvilken långsamhet som är förenad med tillverknin- gen af goda sadlar. Man kan nog få sadlar utifran, men dels passa de icke till våra hästar, dels kosta de dubbelt så mycket, och dessutom är det icke sagdt, att man kan få dem med önskvärd skyndsamhet.

Vidare räknas hit ammunitionsvagnar. För att en armé skall kunna uppträda i fält, måste den vara försäkrad om ständig och tryggad tillförsel af ammunition. Och med den stora åtgång af ammunition, som eger rum i nutidens krig, kan man ej undvara särskildt apterade vagnar, som hafva att i terrängen följa truppen så långt som möjligt, för att den icke må gå miste om denna nödvändighetsartikel för en nutida armé.

Slutligen komma vi inom denna grupp till de nödvändigaste sjukvårdsanstalterna. En hel mängd dylika upptagas icke under denna grupp. Här förekomma blott de, som äro absolut nödvändiga.

*Angående
anslag till
intendentur-
utrustning.
(Forts.)*

Angående
anslag till
intendentur-
utrustning.
(Forts.)

Den redogörelse jag nu lemnat för intendenturbehofven lär otvetydigt visa, att Kongl. Maj:t inskränkt sina anslagsäskanden å denna titel till de allra oundgängligaste. Det vore därför mycket olyckligt, om kammaren eller Riksdagen beslöte sig för att tillsvidare icke anskaffa andra utrustningsföremål än hvad som tillhör de flyttande sjukhusen, och icke beaktade de öfriga så högst nödvändiga förnödenheterna.

Herr Danielson: Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande i herr statsrådets anförande, nemligen då han sade, att vår motivering för reservationen var temligen kort. Men i orden »på förhand» ligger just, hvad vi vilja säga. Vi trodde, att det vore obehöfligt att anskaffa dessa stöflar till ett antal af vare sig 10, 15 eller 30,000, hvilka utskottet och Kongl. Maj:t tänkt skulle anskaffas, ty vi hade den uppfattningen, att, när dessa stöflar behöfdes, man nog skulle få reda derpå. Men om man hänger upp ett par stöflar 8, 10 eller 12 år i ett förrådsrum, så tror jag icke, att det sedan är mycket värde med dem.

Nu säger herr statsrådet, att stöflar äro nödvändiga, när armén skall gå i kampanj. Ja, det är alldeles klart, ingen meniska lär vilja förneka, att stöflar behöfvas äfven för de värnpligtige. Men herrarne veta litet hvar, att den kontingent, som i sådant fall skulle utgå, i vanliga fall knappast är mer än 10 man på en befolkning af 1,000 personer, och då hemställer jag, om icke dessa 1,000 personer skulle kunna skaffa 10 par stöflar, så att de värnpligtige, då de ryckte ut, kunde få hvar sitt par. Jag tror, att det skulle gå för sig, och skulle det icke gå för sig, så finnes det så mycket stöflar i skobutikerna och hos skomakare, att anskaffningen af det nödiga antalet icke bör vara svår att verkställa.

Af dessa skäl ansågo reservanterna det onödigt att lemna någon vidlyftigare motivering, utan använde blott orden »på förhand», och herrarne torde förstå hvad de orden innebära. Vi tyckte, att det vore onödigt att hänga upp så mycket stöflar, som man för tillfället icke behöfver, i ett rum, der de småningom förfaras. Det samma är förhållandet med renslarne och sadlarne. Jag förstår mig visserligen icke så mycket derpå, ty jag är ingen kavallerist, men jag undrar om det behöfves så mycket mer på förhand än möjligen sadelbommarne; och om vi tänka oss så nödigt att anskaffa dem, så är det i alla fall ett mindre belopp.

Vi trodde, att det enda anslag, som det vore nödvändigt att nu bevilja, vore anslaget åt de flyttande sjukhusen, i synnerhet som Riksdagen redan förut visat sig mycket villig att offra penningar för detta ändamål, och vi trodde, att vi så att säga skulle uppfylla all rättfärdighet, om vi tillstyrkte precis hvad Riksdagen i fjol anslagit i detta fall. Derfor föreslogo vi just det belopp, som Riksdagen då lemnat till dessa flyttande sjukhus eller 136,980 kronor. Jag vill medgifva, att dessa sjukhus icke kunna i hast anskaffas, utan måste finnas på förråd, men de öfriga persedlarne

tror jag icke äro så behöfliga på förhand. Blir det krig, så är jag den förste att erkänna deras behöflighet, men jag tror icke, att de behöfva hänga, som jag hoppas, i många, många år, innan de användas.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan herr talmannen gifvit propositioner såväl på bifall till utskottets hemställan som å hvartdera af de båda yrkanden, som under öfverläggningen framstälts, biföll kammaren reservationen.

Punkten 14.

Bifölls.

Punkten 15.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1897 till *skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande* bevilja 161,800 kronor, med rättighet för Kongl. Maj:t att få under följande år använda hvad af anslaget kunde under året besparas. Ang. anslag till skarpskytteväsendet och skjutskicklighetens befrämjande.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 154) hade herr *T. W. Forsell* föreslagit, att Riksdagen måtte för år 1897 bevilja ett extra anslag af 30,000 kronor i och för anordnandet af en riksskyttefest under utställningen i Stockholm nämnda år, eller, om sådant anslag icke kunde beviljas, att Riksdagen vid beviljandet af de af Kongl. Maj:t begärda anslagen för den frivilliga skytteverksamheten ville lemna sådant medgifvande, att, om besparingar å dessa anslag möjligen kunde åvägbringas, dessa besparingar måtte användas till anordnandet af en riksskyttefest under stora utställningen i Stockholm år 1897.

Under *mom. a)* af förevarande punkt hemstälde nu utskottet: att Riksdagen måtte, till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande, på extra stat för år 1897 anvisa 90,000 kronor, med rättighet för Kongl. Maj:t att få under följande år använda hvad af anslaget kunde under året besparas.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Höjer: Jag har förut under dagens lopp vid genomgåendet af både 5:te och 4:de hufvudtitlarne slutit mig till de s. k. försvarsnihilisterna i denna kammare, d. v. s. jag har med mina sympatier och mitt nästan odelade bifall följt den andra kammarens statsutskottsledamöter och sálunda, som herrarne kunna finna, befunnit mig i jemförelsevis mycket hyggligt sällskap. Nu uti qvällens sena timme finner jag mig emellertid hafva skäl

Ang. anslag till skarpskytteväsendet och skjutskicklighetens befrämjande.

att öfvergå från ståndpunkten af oppositionsman till den af ministeriel och anhåller därför att få med afslag å utskottets hemställan yrka bifall till Kongl. Maj:ts uti ämnet gjorda framställning.

(Forts.) Jag gör detta yrkande icke endast därför, att jag har ett ytterst lifligt intresse för sjelfva skyttesaken, utan äfven på de skäl, som blifvit anförda af centralstyrelsen för Sveriges skytteföreningar, som af departementschefen blifvit upptagna och af honom ytterligare förstärkta, och som allesammans återfinnas i statsutskottets betänkande. Dessa centralstyrelsens skäl synas mig vara i allo bevisande och alldeles ovederläggliga, under det att statsutskottets motivering är lika underhållig som den är kort. Jag får upprigtigt säga, att jag icke begriper, hvarifrån utskottet hemtat sin logik. Statsutskottet säger helt kort och godt, att vi böra bevilja 90,000 kronor endast på den grund, att Riksdagen 1894 och 1895 beviljat nämnda belopp. Ja, den saken kände Andra Kammaren och Riksdagen förut, men jag kan icke fatta det logiska sambandet mellan detta påstående å ena sidan och å andra sidan den motivering, som centralstyrelsen så vidlyftigt anført.

Sedermera står det i slutet af den ytterst korta motiveringen, att utskottet anser, att Riksdagen med anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke heller bör för 1897 anvisa högre belopp för ändamålet än 90,000 kronor. Jag ber dermed att få anmärka, att Kongl. Maj:ts nådiga framställning går ut på, att Riksdagen skall bevilja 161,800 kronor, och det är alldeles obegripligt, huru utskottet af denna framställning kan finna anledning föreslå Riksdagen att bevilja endast 90,000 kronor.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, utan blott an hålla att få yrka bifall till den af Kongl. Maj:t gjorda framställningen om anvisande af 161,800 kronor, men med uttryckligt vilkor, att skytteföreningarna få denna summa oafkortad, utan hänsyn till en möjligen blifvande riksskyttefest. När vi komma till det andra momentet af förevarande punkt, skall jag hafva det nöjet att rösta för 30,000 kronor till den riksskyttefest, som herr Forsell så lifligt förordat.

Herr Olsson i Sörnäs: Jag har begärt ordet, emedan från min valkrets ankommit flere petitioner, i hvilka anhålles, att jag måtte verka för Kongl. Maj:ts förslag. Derjemte har jag mottagit en petition från Dalarnes skytteförbund, hvori likaledes uttalas den önskan, att jag måtte understödja Kongl. Maj:ts förslag.

Jag skall emellertid icke tillåta mig göra något yrkande, då statsutskottet varit enhälligt om att föreslå endast 90,000 kronor, men har dock ansett mig böra tillkännagifva, hvad som passerat.

Herr Danielson: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställen i det nu föredragna momentet.

Herr Hahn: Jag skall endast be att på samma skäl, som herr Höjer anfört, få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen gifvit propositioner i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

*Ang. anslag till
skarpsskytte-
väsendet och
skjutskicklig-
hetens befräm-
jande.
(Forts.)*

I mom. b) hemställde utskottet vidare:

att Riksdagen, med anledning af herr Forsells omförmälda motion, måtte, för anordnande, på sätt Kongl. Maj:t eger bestämma, af en riksskyttefest under utställningen i Stockholm år 1897, på extra stat för nämnda år anvisa 30,000 kronor.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *H. P. P. Tamm, A. G. L. Billing, G. D. R. Tornerhjelm, friherre J. T. Gripenstedt, P. G. Näslund, N. Petersson* i Runtorp och *P. Norberg*.

I fråga härom anförde:

Herr Näslund: Då jag uti förevarande punkt icke kunnat instämma i utskottets förslag, har jag mot detsamma afgifvit min reservation.

Centralstyrelsen för skytteväsendet har hos Kongl. Maj:t, såsom redan nämnts, begärt ett belopp af 161,800 kronor, »dock endast under förutsättning, att öfriga anslag oberoende häraf och i främsta hand måtte utgå, på det att ej genom någon minskning i de samma den fosterländska rörelsen måtte hämmas i sin utveckling». Denna centralstyrelsens begäran har Kongl. Maj:t icke upptagit i sin proposition till Riksdagen.

Efter riksdagens början väcktes af herr Forsell en motion, deri han hemställer om ett anslag af 30,000 kronor till en riksskyttefest. I denna motion finnes emellertid ej den ringaste utredning af, hvartill beloppet skulle komma att användas. Visserligen har motionären i motionen antydtt, att någon del deraf skulle användas till premier, men hvartill det öfriga skulle användas blir man icke mycket klok på. Det har varit utaf denna anledning, och då jag antager, att Kongl. Maj:t har haft giltiga skäl för sin åtgärd att icke göra någon framställning om detta belopp, som jag föranlåtits att inom utskottet yrka rent afslag å motionen, hvilket yrkande jag äfven nu ber att få framställa.

Herr Olsson i Ornakärr instämde häruti.

Herr Forsell yttrade: Till en början skall jag be att få hembära utskottet mitt tack för den vänliga behandling, som kommit min motion till del från utskottets sida. Jag är förvissad om att alla vänner till den frivilliga skytteverksamheten skola instämma i detta tack, då de helt säkert i utskottets behandling af denna fråga se ett erkännande från dess sida af den frivilliga

Ang. anslag till skarpskytte-
väsendet och
skjutskicklig-
hetens befräm-
jande.

skytterörelsens gagn för fosterlandet i och för stärkandet af dess försvar.

Jag skall sedan svara den talaren, som sist hade ordet. Hans motivering för afslag å min motion tycks vara den, att centralstyrelsen för Sveriges skytteföreningar begärt detta anslag af 30,000 kronor, icke såsom ett från skyttevännernas sida lifligt ästundadt anslag, utan i stället begärt anslaget endast under förutsättning, att afprutning icke göres å öfriga krafven och i sista hand. Ja, det är nog sant, att så skett, och jag beklagar, att framställningen om detta anslag kommit i denna form till Kongl. Maj:t, ty denna form står icke i öfverensstämmelse med de önskingar, som uttalades af ombuden för den frivilliga skytteverksamhetens vänner och idkare, då de voro församlade här i Stockholm den 28 september förlidet år.

(Forts.)

Som herrarne torde veta, har den frivilliga skytteverksamheten af nuvarande chefen för landtförsvarsdepartementet erhållit ny och fullständig organisation; en organisation, hvarigenom den frivilliga skytteverksamheten ordnas i full harmoni med de militära skjutöfningarna. Uti denna organisation stadgas bland annat, att ombud för Sveriges frivilliga skytteförbund skola hvarje år sammanträda i hufvudstaden för att rådslå om den frivilliga skytteverksamhetens angelägenheter och dervid framställa önskingar och förslag angående skytterörelsen, hvilka sedan skola af centralstyrelsen insändas till Kongl. Maj:t i *oförändrad form* jemte eget utlåtande. Ett sådant sammanträde hölls, som jag nyss nämnt, den 28 september i fjol här i hufvudstaden, dervid infunno sig ombud från hela landet, från Norrland, från mellersta, södra, östra och vestra delarne af landet, med ett ord från samtliga rikets tjugufyra skytteförbund, och det fans icke ett enda ombud från något af alla dessa skytteförbund, som icke på det allra varmaste ifrade för åvägabringandet af en skyttefest sådan som den föreslagna. Man ansåg, att, då våra värnpliktige ynglingar offrade mycket tid och pengar för att underhålla och förkofra den skjutskicklighet, de förvärfvat sig under den lagstadgade öfnings-tiden, de 90 dagarne, fosterlandet borde uppmuntra denna deras verksamhet, och man ansåg, att den bästa uppmuntran vore att just vid sådant tillfälle, som utställningen i Stockholm år 1897 erbjuder, låta dem komma tillsammans och täfla med hvarandra och visa, hvad de kunnat uträtta för främjandet af denna fosterländska rörelse. Man enades därför om att hos Kongl. Maj:t göra särskild framställning om anslag till riksskyttetäflan under utställningen 1897, men ingalunda att detta anslag skulle begäras i sista hand eller under vilkor att ingen afprutning göres å hvad i öfrigt begärts för andra ändamål.

Jag skall nu nämna några sifferuppgifter, som kanhända bättre än något annat skola åskådliggöra den frivilliga skytteverksamheten, och af hvilka herrarne sjelfva skola kunna bedöma, om denna verksamhet har någon betydelse för fosterlandets försvar och är förtjent af uppmuntran. Innan jag emellertid lemna dessa

sifferuppgifter, vill jag nämna, att den nya organisationen af skytteverksamheten räckt under endast två år, åren 1894 och 1895, så att mina uppgifter följaktligen afse endast dessa begge år och att uppgifterna äro hemtade ur inkomna officiella rapporter. År 1894 funnos inskrifna såsom medlemmar i de frivilliga skytteföreningarna 25,438 man; utaf dessa tillhörde 17,654 värnpligts-åldern eller stodo under densamma. Af dessa skyttar lossades under år 1894 å gillenas skjutbanor i rundt tal icke mindre än 1,700,000 protokollsförda skarpa skott — jag vill icke tala om alla öfriga, icke protokollsförda skott. Ser man nu efter, hvad dessa protokollsförda skott representera i penningvärde, om till grund härfor lägges det pris, som betalas för arméns ammunition per skott, eller 5 öre, så få vi en summa af 85,000 kronor. Frågas då, hur mycket staten har bidragit till dessa 85,000 kronor, så har dess bidrag under år 1894 utgått med 8,000 kronor; det öfriga af statsanslaget har användts till skjutbanor, till instruktörer och till andra nödvändiga ändamål, men direkt till ammunition hafva blott 8,000 kronor tagits i anspråk. Det återstår då, mine herrar, en summa af 77,000 kronor, som dessa till största delen fattiga pojkar af egna medel tillskjutit för att skaffa sig ammunition för att kunna fortsätta sina under de 90 dagarne påbörjade skjutöfningar.

Gå vi öfver till år 1895, så har antalet medlemmar ökats till 25,975, hvaribland 17,824 i eller under värnpligtsåldern. Under samma år 1895 lossades 1,910,000 skarpa skott, protokollsförda vid gillenas skjutbanor, och efter den beräkningsgrund, jag ofvan antagit, representera dessa skott ett värde af 95,500 kronor. Såsom bidrag härtill har staten gifvit 13,000 kronor, under det att medlemmarne sjelfva tillskjutit 82,500 kronor.

Men, mine herrar, detta är icke de enda kontanta utgifter, dessa ynglingar haft, ty de hafva dessutom fått lemna ganska stora bidrag till anordnande af sina skjutbanor och inköp af skjuttaflor, enär det bidrag, som staten härtill lemnat, icke räckt till.

Vidare skall jag lemna herrarne en annan uppgift af ganska stor betydelse. Genom sammanräkning, som gjorts af de officiella rapporter, som inkommit från skyttegillena, har befunnits, att omkring 20,000 värnpligtige hafva under dessa två år 1894 och 1895 öfvats vid de frivilliga skjutbanorna, och protokollen öfver skjutningarna utvisa, att dessa ynglingar uppnått en skjutfärdighet, som man utan öfverdrift kan beteckna såsom stående öfver medelmåttan eller att de åtminstone äro medelgoda skyttar. Jag vill då fråga: om svenska armén nu skulle mobiliseras, är icke den skjutfärdighet, som dessa 20,000 värnpligtsskyldige förvärfvat sig på frivillighetens väg och som i afseende på skjutskicklighet ställer dem öfver medelmåttan, af ganska stor betydelse, och är icke en skytteverksamhet, som på så kort tid kunnat frammana sådana skyttar, värd att taga vara på, och förtjenar den icke någon liten uppmuntran? Herrarne kunna nu häremot säga, att Riksdagen lemnar ju 90,000 kronor till den frivilliga skytterörelsen. Men då vill jag svara med att hänvisa till de siffror, som

*Ang. ansly till
skarpsskytte-
väsendet och
skjutskicklig-
hetens befräm-
jande.*
(Forts.)

Ang. anslag till
skärpskytte-
väsendet och
skjutskicklig-
hetens befräm-
jande.

(Forts.)

jag anført och af hvilka framgår, att detta anslag icke förslår. Hade icke offervillighet funnits hos dessa ynglingar, så hade man icke kunnat komma lång väg endast med de 90,000 kronorna. Dessutom, när man skall drifva fram någonting på frivillighetens väg — det må vara i försvarshänseende eller för att göra barmhertighetsverk eller för hvad ändamål som helst, så går det icke, om man icke med nyttan förenar något, som är till nöje. Hvad bättre nytta och nöje kan man då bjuda dessa skyttar i ersättning för deras uppoffringar af tid och penningar än att bereda dem möjlighet att komma tillsammans, synnerligast vid sådant tillfälle, som 1897 års utställning erbjuder, för att mäta sina krafter med hvarandra samt visa för landet hvad de uträttat för skjutskicklighetens främjande, då de derjemte på samma gång sättas i tillfälle att få se, hvad vårt land kan frambringa på konstens, industriens och näringarnas olika områden? Herrarne veta helt säkert, att det är pojkar, utgångna från arbetarehem och landtmannahem, som härvidlag representera det största antalet. Jag må undra, om det icke kan för dem vara lärorikt äfven för deras borgerliga verksamhet att få komma hit. För min del hyser jag det hopp, att denna kammare skall behjerta äfven denna sida af frågan och vara villig bereda dessa ynglingar tillfälle att komma hit. Vi ha ju anslagit hundratusentals kronor till utställningen här. Är det då så farligt att anslå 30,000 kronor för att sätta dessa ynglingar i tillfälle att få se, hvad vårt land har att framvisa.

Ja, mine herrar, jag skall nu icke upptaga herrarnes tid längre, utan blott framställa en vördsam anhållan ifrån dessa ynglingar och öfriga vänner till den frivilliga skytteverksamheten om bifall till motionen. Öfver allt i landet vänta med spänd intresse dessa 20,000 vapenöfvade värnpligtige på afgörandets stund i denna fråga, och jag kan försäkra herrarne, att bifall till motionen skall öfver hela landet bland dem väcka en ofantlig glädje. I dessa ynglingars namn ber jag Eder alltså att behjerta min framställning och bevilja dessa 30,000 kronor.

Innan jag slutar, vill jag till besvarande upptaga några uttalanden, som jag hört fällas man och man emellan inom denna kammare. Jag har nemligen hört personer tillhörande kammaren säga, att man icke bör bevilja af statens medel till anställande af fester. Ja, detta är sant; så får man icke göra, om ordet fest tages i ordets hvardagliga betydelse. Men här är icke frågan om någon sådan fest, utan om en rikstäckningskjutning, åt hvilken man vill gifva en festlig pregel genom att anordna den på sådan tid och under sådana omständigheter, att den derigenom också blir en fest. Men det är ingalunda meningen att använda ett enda statens öre till fester i detta ords vanliga bemärkelse. Jag har velat, som sagdt, säga detta med anledning af några yttranden man och man emellan, som jag hört.

Jag har intet vidare att tillägga, än att jag ber att få på det varmaste yrka bifall till min motion.

Herr Petersson i Runtorp: Herr greve och talman, mine herrar! Jag har antecknat mig såsom reservant mot detta förslag. Nu har visserligen den förre talaren varmt förordat skyttarne och deras verksamhet och velat hafva dem hit. Men jag vill icke hafva dem hit. Ty det skulle inträffa under utställningen, då här blefve mycket folk ändå, och då kan det hända, att de icke bära sig bra åt. Få de skjuta, så kan det blifva farligt nog.

Ang. anslag till skarpskytteväsendet och skjutskicklighetens befrämjande.
(Forts.)

Jag anser, att det är hvarken nödigt eller nyttigt att bevilja mer än 90,000 kronor till befordrande af skytterörelsen. Jag tycker det är alldeles nog. Vi hafva ändå så stor fjerde hufvudtitel och hafva lemnat så mycket pengar till försvaret, att det är alldeles nog. Jag yrkar afslag på dessa 30,000 kronor.

Häruti instämde herr *Larsson* i Berga.

Herr Ericsson i Ransta: Herr talman, mine herrar! Jag erkänner upprigtigt sanningen af hvad den siste talaren sade, att vi hafva en stor fjerde hufvudtitel, och att mycket stora summor här blifvit anslagna. Men just därför att man vet, att i den fråga, som nu föreligger, det gäller en sådan stor sak, der stora summor *måste* anslås för att vinna det mål, man önskar, anser jag, att den summa, som här är i fråga, är jemförelsevis obetydlig. Då man betraktar det höga mål, för hvilket skytterörelsen verkar, representerar denna summa verkligen en så obetydlig siffra, att den, som inser behofvet af skjutskicklighetens befrämjande i vårt land, bör kunna vara med om att bevilja detta anslag. I det län, jag tillhör, har skytteidén vunnit ganska vidsträckt spridning. Jag har sjelf deltagit i skytterörelsen i ganska många år, och jag vet, att den kräfver stora uppoffringar af tid och pengar. Det är en rörelse, som icke blott är gagnande hvad skjutskickligheten beträffar, utan äfven upplifvar fosterlandskänslan och ur denna synpunkt är af lika stor betydelse som i afseende på sjelfva skjutskicklighetens befrämjande.

Jag skall icke upptaga tiden med många ord, utan blott bedja att få med värma tillstyrka herr Forsells motion, som blifvit tillstyrkt äfven af utskottet.

Herr Zotterman: Om jag ser på betänkandet, så finner jag, att utskottet anført chefens för landförsvarsdepartementet uttalande rörande skytteföreningarnas hufvudsakliga uppgift, hvilken vore att uppöfva skjutskickligheten hos de värnpliktige. Strax efteråt har anförts det uttalandet från samma statsråd, att trots de nittio dagarna det icke kan lemnas tillräcklig tid för öfning af skjutskickligheten inom en beväringsscorps.

Da synes det mig, att ett bidrag till skytterörelsens utveckling borde gå i alldeles motsatt riktning mot den, herr Petersson i Runtorp nyss angaf. Han sade, att budgeten i fjerde hufvudtiteln redan var så stor, och därför yrkade han afslag. Just därför att budgeten är så stor, vill jag tillstyrka bifall; ty det fins icke något sätt, på hvilket man kan träffa hvad man vill för så

*Ang. anslag till
skarpskytte-
väsendet och
skjutskicklig-
hetens befräm-
jande.*

(Forts.)

billigt pris som just genom anslag till skytterörelsen. Det har i dag talats mycket här om gevär och anslag dertill. Hvad skall armén göra med förträffliga gevär, om icke soldaterna kunna sigta rätt och träffa rätt? Vigtigare, än att geväret är förträffligt, är väl att soldaten kan sigta på målet och träffa malet.

Jag hade tänkt att begära ordet vid förra punkten och hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Men då jag såg, att det icke var någon utsigt att segra der, har jag väntat till denna punkt. Och på samma gång jag tackar utskottet för dess välvilja mot skytterörelsen, vill jag anhålla hos kammaren, att den måtte bevilja detta anslag, hvilket jag anser den fosterländska rörelse, som här är i fråga, väl förtjena.

Herr Elis Nilson: Helst hade jag velat ansluta mig till det yrkande, herr Höjer hade, nemligen om bifall till Kongl. Maj:ts förslag, för att derigenom uppmuntra skytterörelsen. Men då detta redan fallit, inskränker jag mig till att yrka bifall till den af herr Forsell väckta motionen.

Litet hvar i denna kammare har hvar och en i sin stad eller provins med glädje erfarit den innebörd, som ligger i skytterörelsens rätta ledning och lyftning till möjligast största höjd. Vi hafva sett litet hvar, huru dessa ynglingar om lördagsaftnarna och äfven söndagseftermiddagarna gå ut och öfva sig för att göra sig skickliga till att i farans stund försvara landet. Nog måtte det glädja litet hvar att se dessa pojkar göra detta hellre än att de gå gator och landsvägar omkring. Denna skytterörelse går i en så ärlig riktning, att statsmagtarna böra räcka den en hjälpsam hand. Vi alla här inom kammaren äro fosterlandsvänner. Böra vi då icke fortsätta såsom hittills att uppmuntra denna frivilliga rörelse och icke nedsätta den genom anslagsvägran på något sätt. Denna frivilliga rörelse började med 800 man och har utvecklats till 25,000 och dessutom några hundra man under loppet af några år. Af dessa ynglingar äro de flesta i den värnpligten tillhörande åldern mellan 21 och 40 år, således den allmänna insatsen till armén. Skola vi då hindra dessa ynglingar att arbeta för sitt mål? Ett arbete utan uppmuntran från staten gagnar icke mycket. Det kan gå en kort tid. Men tages det icke om händer af vederbörande och får uppmuntran af staten, så är det icke så mycket värde dermed och håller ej länge tillsammans.

Dessa ynglingars penningtillgångar äro mycket starkt begränsade. De tillhöra i allmänhet den arbetande befolkningen. Så kallade herremän vilja icke gå med. Låt oss därför taga hand om våra pojkar! Lat oss betänka den kolossala insats för arméns styrka, de frivilligt lemna från sexton års ålder. I allmänhet börja de redan vid fjorton år att deltaga i skytterörelsen. Vid tjuguet år, när de komma till mötena, äro de ganska väl hemmastadda i skötandet af sitt gevär. Deras träffsäkerhet är stor och nästan lika god som arméns skyttars. Af den redogörelse, som

finnes här framlagd, se herrarne, att de frivilliga skyttarne aflossat två millioner skott, således mera än svenska armén förbrukat för utvecklandet af sin skjutfärdighet. Detta hafva ynglingar gjort, som äro från sexton till tjugufem år gamla eller ibland ända till fyratio år. Skola vi icke med denna lilla summa af tre kronor pr man, som nu lemnas i anslag, uppmuntra dem? Andra Kammaren har hittills alltid välvilligt uppmuntrat denna rörelse. En tid fans visserligen. då i slutet af 60- och början af 70-talet en strömning gick genom folket, nemligen skarpskytterörelsen. Hade den då tagits om händer af vederbörande, hade hvarje svensk yngling, redan då, frivilligt underkastat sig det militäriska oket och mycket varit vunnet som ej nu finnes. Nu går samma strömning genom landet. Låt oss då taga fasta på denna strömning. Här är blott fråga om ett ringa anslag åt våra pojkar! Kongl. Maj:t har begärt 161,800 kronor. Det är jemt och nått att man kan uppehålla skytterörelsen med denna summa. Det går endast med största svårighet. Denna så väl behöfliga summa har fallit, och det återstår endast 90,000 kronor för skytterörelsens underhållande. Ett medel att kunna uppehålla denna skytteverksamhet vore nu att kunna samla nya rekryter eller uppmana ynglingar att ansluta sig till denna rörelse genom förespeglingen, att de derigenom kunna på billigt sätt få komma hit och se sin hufvudstad. Dessa pojkar komma icke hit. förrän de undergått prof på skyttebanorna, inrangerats i skyttegillena och gjort sig kompetenta till sådan verksamhet m. m. Det kommer ingen lustresande pojke hit, utan endast de, som genomgått ordentliga prof hvar och en i sin ort under öfvervakande af Kongl. Maj:ts ombud.

Jag vill icke vara lång vid denna sena timme. I hafven alltid tagit denna rörelse om händer. I år hafven I på sätt och vis qväft den genom att minska anslaget till dess organisation. Det blir mycket svårt att leda skytterörelsen med 90,000 kronor. Det behöfves 160,000 kronor, ja, det kräfves ändå mera; ju mera penningar vi utgifva för den frivilliga skytterörelsen, desto bättre. Men när nu anslaget är begränsadt till 90,000 kronor, så låt oss icke gå förlustiga detta nu önskade anslag på 30,000 kronor till en skyttefest, icke därför att vi skola göra några fester, utan endast för att derigenom vinna större anslutning och vinna flere af våra pojkar till gillena derigenom att de, som hafva genomgått militäriska prof, få se sin hufvudstad, efter hvilket alla längta.

Jag anhåller, att kammaren måtte bevilja dessa 30,000 kronor, som blott utgöra en försvinnande droppe i hafvet, i jemförelse med den nytta, de hafva med sig.

Herr Petersson i Runtorp: Jag vill blott säga: hvad skola vi med de nittio dagarnas öfning, om de värnpligtige icke en gång få lära sig skjuta? För resten tror jag, att de, som icke äro skarpskyttar, skjuta lika bra som de, hvilka äro det.

Ang. anslag till skarpskytteväsendet och skjutskicklighetens befrämjande.
(Forts.)

Härmed var öfverläggningen slutad; och sedan propositioner af herr talmannen gifvits å de olika yrkandena, biföll Kammaren utskottets hemställan.

§ 3.

Ang. användande af riksbankens vinst för år 1895.

Till kammarens afgörande förelåg vidare bankoutskottets utlåtande n:o 7, angående användande af riksbankens vinst för år 1895.

I den till innevarande års Riksdag afåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kongl. Maj:t föreslagit, att af riksbankens vinstmedel för år 1895, utgörande 3,026,425 kronor 69 öre, nio tiondedelar eller i rundt tal 2,700,000 kronor måtte anvisas för statsverkets behof.

Deremot hade i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 160, herr *J. Johnsson* i Bollnäs föreslagit, att hela bankovinsten för år 1895 måtte för riksbankens egna ändamål reserveras.

Under *punkten 1* af föreliggande utlåtande hemställde utskottet: att Riksdagen, med afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som den af herr *J. Johnsson* väckta motion, måtte besluta,

att af riksbankens vinst för år 1895 ett belopp af 2,000,000 kronor öfverlemnas till statsverket samt återstoden, 1,026,425 kronor 69 öre, för riksbanken bibehålles.

Häremot hade i afgifven reservation herrar *Themptander*, grefve *Spens*, *Falk*, *Sanne*, *Moberg*, *Asker*, *Stridsberg* och *Ekdahl* hemställt:

att af riksbankens vinst för år 1895 ett belopp af 2,700,000 kronor måtte öfverlemnas till statsverket samt återstoden, 326,425 kronor 69 öre, för riksbanken bibehållas.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr *Themptander*: Då jag står antecknad såsom reservant mot detta betänkande, tillåter jag mig att i korthet yrka bifall till den af mig m. fl. afgifna reservation. Jag åberopar dervid många föregående uttalanden i denna fråga, med hvilken jag sedan många år tillbaka haft att syssla, och hvarvid jag alltid ställt mig på deras sida, som önskat, att, så länge en förstärkning af riksbankens fonder vore behöflig, en större del af riksbankens vinst skulle reserveras till förmån för riksbanken. Jag har nemligen aldrig delat deras uppfattning, som ansett, att det icke tjenade till något att reservera vinsten, emedan det icke vore något sätt att stärka riksbanken. Det finnes verkligen en skola med den åsigten och som har ganska talrika anhängare, men till denna skola har jag aldrig hört. För allting finnes dock en gräns, och det är alldeles gifvet, att man icke skall reservera, så att penningar ligga ändamålslost hopade och obegagnade.

Nu är förhållandet, att, efter utredning af komiterade, Kongl. Maj:t till Riksdagens påseende, om jag får så uttrycka mig, öfver-

lemnat *ett* eventuellt förslag till banklag, hvaruti förutsattes, att riksbanken skall ega en grundfond af 50 millioner kronor. Dessutom meddelas vidare bestämmelser om sättet att bilda en reservfond, hvilket skulle ske derigenom, att minst en tiondedel af riksbankens vinst årligen afsättes.

Ang. användande af riksbankens vinst för år 1895.
(Forts.)

Vi äro redan komna så långt, att vi för riksbanken afsatt icke endast en grundfond af 50 millioner kronor, utan derjemte en reservfond på 5 millioner kronor, och dessutom hafva vi reserverade medel, hvilka, äfven om man afräknar den del, som föreslagits skola öfvergå till statsverket, uppgå till ett belopp af ungefär 2½ millioner kronor, och hvilka reserverade medel kunna när som helst öfverföras till reservfonden, om Riksdagen så önskar. Således hafva vi redan fonder af omkring 57½ millioner kronor.

Uti senaste bankkommitténs utlåtande och i den kongl. propositionen förutsattes, att riksbankens fonder icke skola uppgå till högre belopp än 62 och en half millioner kronor, d. v. s. att afsättning till reservfonden ej skulle behöfva vidare göras, sedan denna fond nått 25 procent af grundfonden. Detta har fullt ansetts behöfligt äfven för den mycket vidsträckta uppgift, som riksbanken skulle erhålla, sedan den blifvit ensam sedelutgifvare.

Nu hemställer jag till herrarne, om det kan vara skäl att ändamålslost afsätta medel, ty jag vågar med bestämdhet förklara, att det är fullkomligt obehöfligt att vidare reservera några större belopp för riksbanken. Man kan ju liksom i hvarje sund affär häfda den princip, att en mindre del af vinsten alltid bör reserveras, men hvartill tjénar det att reservera större belopp, då penningarne komma att ligga utan användning.

Man anser, att det vore en fördel att reservera några millioner kronor såsom förslag för nya afdelningskontor, och dertill skulle nu vara ett synnerligen godt tillfälle. Fullmäktige hafva emellertid icke påfordrat någon större afsättning, äfven om två nya afdelningskontor skulle upprättas under nästa år, något som aldrig förut inträffat, men äfven om detta nu skulle ske, hafva fullmäktige icke ansett en större afsättning behöflig. De hafva visserligen gjort en reservation med afseende på framtiden, i händelse ett *forceradt* inrättande af nya afdelningskontor skulle komma att ega rum i sammanhang med en bankreform, men detta anser jag vara en försigtighet, som enligt min tanke kan hafva skäl för sig. Jag är dock öfvertygad, att denna reform gestaltar sig så, att det icke ens för framtiden skall blifva behöfligt att göra några väsentligen större afsättningar af riksbankens vinst. I fjol uttalade bankkottet den uppfattning, att en tiondedel var en lämplig andel af riksbankens vinst att årligen afsätta, och denna utskottets åsigt biträdades äfven af denna kammare samt blef Riksdagens beslut.

Nu säger man, att om man icke har annan användning för bankovinsten, så kan man köpa goda räntebärande statspapper och obligationer samt derigenom förstärka riksbankens fonder,

Ang. användande af riksbankens vinst för år 1895.

(Forta.)

men, mina herrar, detta låter säga sig ganska lätt, men kan icke alltid med fördel utföras. Detta hafva också bankofullmäktige tydligen antydt, då de säga, att, hvad beträffar inköp af utländska statspapper, möjligheten derför är i väsentlig mån beroende af helt andra omständigheter, än om riksbanken får behålla större eller mindre del af sin vinst. Här äro nemligen två frågor, som hafva mycket litet att göra med hvarandra. De kunna visserligen *tyckas* hafva något med hvarandra att göra, men i verkligheten ställer sig saken annorlunda, ty riksbanken får ju vid inköp af sådana obligationer taga hänsyn till på hvad sätt betalningen skall ske och huru valutan, som säljaren erhåller, skall användas. Så snart det är fråga om att denna valuta skall vara af beskaffenhet att kunna gå öfver till utlandet, är det en ganska ömtålig sak för riksbanken att slå sig in på köp af utländska statspapper och äfven inköp af så beskaffade inhemska statspapper, för hvilka betalning skall ställas i valuta, som måste disponeras på utlandet.

Det är på dessa skäl, som jag anser, att det icke gagnar till mycket att reservera större belopp. Man må hafva hvilken åsigt som helst i fråga om skattelagstiftning och sättet att uttaga de skatter, som äro för staten nödvändiga, så böra vi väl dock alla vara ense derom, att staten, innan den anlitar skatten, bör i främsta rummet tillgodogöra sig de inkomster, hvaröfver den eljest har att förfoga och som icke hafva karakteren af skatter. Sådana inkomster äro t. ex. räntor på kapital, som staten placerat i riksbanken, afkastning af statens domäner och skogar samt dermed jemförliga andra inkomster. Dessa äro sådana tillgångar, som man först bör begagna sig af, och derefter får man i andra rummet genom skatter fylla, hvad som ytterligare behöfves.

Det är på dessa skäl, herr talman, jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är af mig jemte åtskilliga ledamöter i bankoutskottet afgifven, och hemställer jag följaktligen, att af riksbankens vinst för år 1895 ett belopp af 2,700,000 kronor måtte öfverlemnas till statsverket samt återstoden, 326,425 kronor 69 öre, för riksbanken bibehållas.

På detta mitt yrkande anhåller jag, att herr talmannen behagade framställa proposition.

Herr Larsson i Mörtlösa: När det varit oundgängligen nödvändigt för statskassan, har Riksdagen anslagit en större del af riksbankens vinst för statsverkets räkning. Da deremot sa icke varit förhållandet, har Riksdagen i allmänhet anvisat större delen af riksbankens vinst för bankens egen räkning. Nu säga fullmäktige, att »något oafvisligt behof af större andel i bankovinsten för år 1895, än Kongl. Maj:t föreslagit, icke nu förefunnes, äfven om, såsom i motionerna vore föreslaget, båda de nya kontoren skulle träda i verksamhet år 1897, men att, om öppnande af nya kontor ansages böra påskyndas så, att större antal dylika komme att öppnas, innan riksbanken erhöle rätt att ensam utgifva

sedlar, ökad andel i bankovinsten för den närmaste framtiden blefve af behovet påkallad.»

När nu statskassan allt för väl kan undvara en större del af den ifrågakarande bankovinsten, anser jag skäl förefinnas, att en jämförelsevis icke obetydlig del bibehålles för bankens eget ändamål. Jag tillåter mig därför att yrka bifall till bankoutskottets hemställan, allra helst det är mycket ovissst, om statens finanser i framtiden komma att befinna sig i samma lyckliga läge, som nu är förhållandet.

Ang. användande af riksbankens vinst för år 1895.

(Forts.)

Herr Holmgren: Hufvudskälet för utskottets hemställan har varit att bereda riksbanken ett tillfälle att med första möjliga kunna inrätta afdelningskontor i de län, som ännu sakna sådana. Fullmäktige hafva ju äfven sagt, att, om inrättande af dylika kontor påskyndades, för den närmaste framtiden en större andel af riksbankens vinst vore af behovet påkallad. Det är därför vi inom utskottet ansett, att, då statskassans ställning det tillåter, man skulle för detta år reservera något mera, än hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Ordföranden i utskottet nämnde, att man icke hade användning i riksbanken för penningarna, men, om man inrättar afdelningskontor och forcerar inrättandet af sådana kontor, så behöfves ju kassaförlag för dessa kontor.

Han framhöll äfven, att Riksdagen förlidet år hade beslutat att för ändamålet afsätta omkring 10 procent af riksbankens vinst, men jag vill då nämna, att det var endast för *det* året, ty för de båda föregående åren afsattes ingenting, utan statsverket tog alltsammans, hvilket ju också skulle kunna inträffa nästa år. Om statskassans ställning då är sådan, och äfven om Andra Kammaren vidhåller sin uppfattning, att cirka 10 procent böra reserveras af riksbanken, kan dock hela bankovinsten lemnas till statskontoret genom gemensam votering.

Jag tror således, att, när statskassan det tillåter, det af utskottet föreslagna beloppet bör utan fara kunna reserveras. För öfrigt vill jag erinra om, att vi redan afskrifvit öfver en half million af riksbankens osäkra fordringar, och jag antager, att vi böra afsätta så mycket, som afskrifvits, hvilket torde vara det minsta.

Da jag anser, att goda skäl föreligga för utskottets förslag, anhåller jag att få yrka bifall till detsamma.

Herr Nylander: Äfven jag skall anhålla att få yrka bifall till utskottets förslag i den föreliggande punkten af det skäl, som af den föregående talaren anförts, nemligen att Riksdagen nyligen afskrifvit tillsammans 526,766 kronor 40 öre, hvilka sålunda faktiskt utgöra en förlust för riksbanken.

Det synes mig för öfrigt ganska förunderligt, om Riksdagen skulle vilja frantaga riksbanken hela dess vinst eller för riksbankens räkning afsätta endast en mindre del.

Ang. användande af riksbankens vinst för år 1895.

(Forts.)

På de af utskottet närmare anförda skäl och särskildt därför, att Riksdagens mening är att ju förr desto hellre inrätta flera nya afdelningskontor — bankofullmäktige hafva ju tydligen framhållit, att för inrättande af flera nya kontor en öfvervägande del af bankovinsten är af behovet påkallad — anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Themptander: Jag anhåller att med några ord få lugna kammaren för de farhågor, som af den siste talaren uttalades med afseende å det stora belopp, som nyligen afskrifvits af riksbankens fordringar. Det är naturligen en fråga, som icke har det minsta sammanhang med den förevarande, ty de riksbankens fordringar, som då afskrefvos, hade i allmänhet varit förda inom linien sedan lång tid tillbaka, delvis till och med bortåt femtio år, hvarför de icke på länge inräknats uti riksbankens tillgångar, och beloppet af dessa afskrifningar är följaktligen icke att vid detta tillfälle taga hänsyn till. Det enda skulle vara, om man kunde påvisa, att ett lika stort belopp årligen förekommit till afskrifning eller förändring inom linien, men så är icke förhållandet, ty ehuru det vid hufvudkontoret under detta år förekommit en massa afskrifningar, har detta dock icke egt rum årligen, utan afskrifning begäres der endast med några ars mellantid.

Dessa båda frågor hafva således icke det minsta sammanhang med hvarandra, och det är därför jag vågar vidhålla mitt förut framställda yrkande.

Dessutom ber jag att få ytterligare upplysa såsom ett bevis på riksbankens styrka, att den obegagnade sedelutgifningsrätten uppgick, enligt hvad bankoutskottet meddelat i sitt memorial n:o 1 vid denna riksdag vid tiden för dess afgifvande, till öfver 36 millioner.

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman, mine herrar! Talaren på stockholmsbänken är ej ensam om den mening, att bankovinsten är obehöfelig för riksbanken. Om vi gå tillbaka till början af 1870-talet, skola vi finna, hvilka strider då ofta förekom. när fråga var om bankovinstens användning. Då fans det åtskilliga, som stodo på samma ståndpunkt, der den värde talaren nu står, i det man ansåg, att vinsten vore alldeles obehöfelig för riksbanken. Den kunde icke af riksbanken fruktbargöras, och det vore följaktligen ingen skada för riksbanken själf och för landet i dess helhet mycket bättre, att den på annat sätt användes för statsändamål. Om emellertid denna mening skulle hafva segrat på den tiden, så skulle riksbankens grundfond nu icke utgjort mera än 25 millioner kronor. Andra Kammaren var dock mäktig att drifva igenom sin mening, nemligen att vinsten skulle, om icke helt och hållet hållas kvar för riksbankens behof, så åtminstone fördelas mellan riksbanken och statsverket. Så kom man så småningom i medlet af 1870-talet derhän, att vinsten delades mellan

statsverket och riksbanken, som då under åtskilliga år fick behålla hälften af densamma. På detta sätt har också grundfonden uppbbringats till det belopp, som den värde talaren nämnde, eller 50 millioner kronor, hvarjemte reservfonden uppgår till något öfver 5 millioner kronor.

Ang. användande af riksbankens vinst för år 1895.
(Forts.)

Vi skola nu se till, huruvida den nämnde talarens uppfattning öfverensstämmer med hvad bankofullmäktige i denna fråga uttalat. I den till denna riksdag aflåtna kongl. propositionen angående ändringar i åtskilliga §§ i regeringsformen och riksdagsordningen, är som bilaga fogad förslag till lag för riksbanken, deruti Kongl. Maj:t föreslår, att grundfonden fortfarande skulle utgöra 50 millioner kronor, och med denna grundfond förmenas det, att riksbanken skulle vara mäktig att öfvertaga hela sedelutgifningsrätten. Samma förslag innefattar jemväl bestämmelser om att 24 afdelningskontor, ett för hvarje län, skulle för riksbanken inrättas. Nu säga emellertid bankofullmäktige, som blifvit hörda i förevarande fråga, att, för den händelse Riksdagen icke beslutar inrättandet för närvarande af flera afdelningskontor, det icke skulle vara nödvändigt för rörelsen att bibehålla en väsentlig del af vinsten, men att, om Riksdagen beslutar anordnandet af ytterligare kontor, en större del af vinsten vore nödvändig för rörelsens uppehållande. För närvarande har riksbanken icke mer än 13 afdelningskontor jemte hufvudkontoret. Om man då lägger till det antal, som erfordras för att få ett afdelningskontor i hvarje län, nemligen 11 stycken, så är det väl uppenbart, hvad ock synes framgå af bankofullmäktiges uttalande, att grundfonden är allt för otillräcklig. Det torde nemligen vara uppenbart, att en bank med 50 millioners grundfond är alldeles för svag för att öfvertaga hela landets sedelutgifning. Riksbanken skulle då, derom är jag öfvertygad, aldrig kunna fullgöra den dubbla uppgift, som den skulle komma att hafva, nemligen att drifva bankrörelse i de olika orterna och på samma gång vara en centralbank, som skulle förse landet med hela den för den allmänna rörelsen erforderliga sedelstocken. Då så är och då medeltalet utaf bankens förslag till de olika afdelningskontoren icke utgör mer än 2 millioner och ett par hundra tusen kronor för hvarje — om jag frånräknar de större afdelningskontoren. Göteborg och Malmö — och då fullmäktige å andra sidan anse, att, om ytterligare ett par afdelningskontor skulle behöfva upprättas, det då skulle vara nödvändigt att behålla en betydligare del af bankvinsten, så är det ju påtagligt, att om jemväl hänsyn tages till det förslag, som Kongl. Maj:t framlagt för Riksdagen, om inrättande i den närmaste framtiden af ytterligare afdelningskontor, det också är nödvändigt att reservera något större belopp af bankvinsten, för att banken må komma i tillfälle att fullgöra de kraf, som för den allmänna rörelsens tillgodoseende säkerligen då skulle komma att ställas på densamma.

Med denna uppfattning och da jag tror, att, äfven om Kongl. Maj:ts förslag i fråga om bankens organisation för närvarande

Ang. användande af riksbankens vinst för år 1895.

(Forts.)

icke skulle vinna Riksdagens bifall, man dock bör hafva i sigte, att riksbanken ställes på den basis, att den förr eller senare kan upptaga hela sedelutgifningsrätten; och då jag vidare håller före, att om denna plan skall kunna förverkligas, det är nödvändigt, att bankens fonder stärkas, så skulle jag på grund häraf anse mig böra yrka bifall till min motion. Men då ett sådant yrkande icke torde hafva någon utsigt att vinna framgång, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmgren: Herr talman! Bankoutskottets ärade ordförande nämnde, att afskrifningarna icke utöfvade någon inverkan på riksbankens tillgångar eller fonder. Det kan ju vara sant. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att vid hvarje års slut ett större eller mindre belopp föres inom linien, och dessa belopp måtte väl ända, när de afföras från tillgångarna och uppföras såsom värdelösa fordringar, utöfva någon inverkan på bankens ställning. Jag har tagit mig friheten anteckna storleken af dessa inom linien förda belopp för de senaste fem åren, och de stiga till en icke ringa summa. Jag skall anföra dem i jemna tusental. Vid 1891 års slut fördes inom linien 178,000 kronor, vid 1892 års slut 481,000 kronor, vid 1893 års slut 555,000 kronor, vid 1894 års slut 196,000 kronor och nu vid 1895 års slut — det är det minsta belopp, som på länge förekommit — endast 49,000 kronor. Huru länge så små belopp som det sistnämnda kunna föras inom linien, torde dock vara ovissst. Jag har härmed velat påvisa, att dessa för hvarje år inom linien förda summor utgöra ganska afsevärda belopp, som förtjena att tagas i beräkning.

Herr talman, jag anhåller fortfarande om bifall till utskottets förslag.

Herr Danielson: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning af ordförandens i bankoutskottet yttrande, när han säger, att dessa fordringar, som afskrifvas, icke hafva den ringaste betydelse för banken, emedan de äro förda inom linien, jag tror han sade, för en 30, 40 å 50 år sedan. Men jag vill fråga den ärade ordföranden i bankoutskottet, om icke bankoutskottet i så fall rent af narrat oss. Jag vill minnas, att i en kolumn i bankoutskottets utlåtande n:o 5 uppgåfvos åren 1891, 1892 och 1893 såsom förfalloår för de största beloppen, som då föreslogos till afskrifning. Är det möjligt, att dessa kunde vara förda inom linien för en 30, 40 å 50 år sedan. Då får jag be, att bankoutskottet kommer med andra uppgifter om förfallotid, när afskrifning ifrågasättes, ty detta går icke ihop. Ordföranden i bankoutskottet minnes nog, att de största beloppen voro så färska, som en 3 å 4 år tillbaka.

Skall man verkligen uppehålla valutor och fonder, bör man väl bevara så mycket åt banken, att icke dess fonder minskas.

Jag har erhållit ett meddelande, jag tror det var af bankoutskottets ordförande, som sade mig under hand, att det var mycket mer som föreslagits till afskrifning, men förslaget skickades till-

baka. Då hafva vi således en hög till liggande, utom hvad herr Holmgren antydde, och han fick det till omkring 1½ million af de korta anteckningar han läste upp; sammanlagdt kanske det således blir 2 å 3 millioner.

Kan det vara välbetänkt att lemna bort så godt som hela denna summa, 3,026,000 kronor, då vi år efter år afskrifva så mycket. Det synes mig icke välbetänkt, och därför tycker jag, att alla skäl tala för att utskottet har rätt. Jag hoppas herr ordföranden icke gör sig alltför mycken möda att öfvertyga oss om motsatsen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. användande af riksbankens vinst för år 1895.

(Forts.)

Herr Themptander: Bankoutskottet affattar sina betänkan- den, väl vetande, att de skola underställas erfarne män, som hafva insigt i dessa förhållanden, äfven om de icke alltid vilja vidgå det sjelfva.

Förhållandet är i förevarande fall, såsom förut nämnts, att, när någonting anmäles till afskrifning, det förut varit fördt inom linien, och när denna senare åtgärd sker, afföres summan på samma gång ifrån riksbankens tillgångar. Men fordringsrätten kvarstår ifrån riksbankens sida, och innan den rättigheten afskrifves, är det som Riksdagens beslut inhemtas. Afskrifningarna kunna inte i minsta mån inverka på den bankens vinst, öfver hvilken vi nu hafva att besluta, emedan, såsom jag förra gången yttrade, de belopp, som afskrifningen afser, äro långt förut skrifna inom linien och afförda bland riksbankens tillgångar. I år sågo vi, att vissa fordringar förts inom linien för mycket länge sedan, ja verkligen för bortåt 50 år tillbaka, ty det äldsta lån, som anmäldes till afskrifning, var förfallet 1848; jag minnes det särskildt. Men alldeles gifvet är, att vi ock hafva fått afskrifva lån ifrån senare tider, men alla beloppen hafva dock varit för flere eller färre år sedan förda inom linien och dermed afförda från riksbankens tillgångar.

Hvad åter angår förändet inom linien, som en ärad ledamot af bankoutskottet här bakom mig nyss vidrörde, så är det sant, att den åtgärden årligen måste vidtagas med större eller mindre belopp, men i samma mån det sker, afräknas beloppet på den bokförda vinsten för året. Den vinst, som vi här se af betänkandet och hvilken är den, som skall af Riksdagen disponeras, den vinsten har uppkommit, sedan man afräknat de belopp, som blifvit förda inom linien.

Herr Swartling: Då Riksdagens egna fullmäktige inom riksbanken hafva förklarad, att banken icke är i behof af att erhålla en större andel af vinsten än omkring 300,000 kronor, kan jag för min del icke vara med om att uttala ett misstroendevotum mot dessa fullmäktige, utan ber att få förena mig med dem, som yrkat bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Mansson: Jag tror icke man får läsa bankofullmäktiges uttalanden på det viset den siste talaren här har gjort. Då jag

Ang. användande af riksbankens vinst för år 1895.
(Forte.)

läste detta utlåtande, så spårade jag mycket väl den meningen, att, om Riksdagen vill fortsätta att upprätta nya afdelningskontor, i all synnerhet om Riksdagen vill gå något fortare i det afseendet än förut, så behöfves mera penningar, och större belopp böra då reserveras åt riksbanken. Och då jag tror, att det är en allmän sträfvan att fortare få till stånd afdelningskontor, synes det mig, som om det både ur den ena och andra synpunkten vore angeläget att behålla litet mera af bankovinsten än vi gjort. Jag får därför på det lifligaste förena mig i det yrkande, som här framställts, nemligen om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Holmgren: Det var talaren på norrköpingsbänken, som uppkallade mig, då han förklarade, att ett bifall till utskottets förslag skulle innebära ett misstroende-votum mot riksbanksfullmäktige. Att så icke är förhållandet, framgår af fullmäktiges senaste utlåtande, der fullmäktige uttala som sin åsigt, att något *oafvisligt* behof ej förefinnes att nu åt banken reservera större andel af vinsten än Kongl. Maj:t föreslagit, äfven om två nya afdelningskontor redan år 1897 skulle träda i verksamhet, men att, om öppnandet af nya kontor ansåges böra påskyndas, innan riksbanken blefve ensam sedelutgifvande, *ökad andel i bankovinsten för den närmaste framtiden blefve af behofvet påkallad*.

Öfverläggningen var härmed slutad; och efter det herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kamraren utskottets hemställan.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:	
herr <i>H. Eriksson</i> i Elgered	under 14 dagar fr. o. m. den 29 dennes,
» <i>F. O. Larsson</i> i Mörtlösa	» 10 » » » 30 »
» <i>E. G. Fredholm</i> i Saleby	» 12 » » » 28 »
» <i>A. Magnusson</i>	» 12 » » » 28 »
» <i>A. Olsson</i> i Tyllered	» 12 » » » 28 »
» <i>P. Svensson</i> i Brämhult	» 10 » » » 29 »
» <i>J. E. Schödén</i>	» 14 » » » 29 »
» <i>B. Dahlgren</i>	» 12 » » » 30 »
» <i>C. Gethe</i>	» 11 » » » 29 »
» <i>J. E. Behmer</i>	» 10 » » » 30 »
» <i>C. G. Thor</i>	» 12 » » » 30 »
» <i>G. Thestrup</i>	» 10 » » » 30 »
» <i>R. Eklundh</i> från Lund	» 11 » » » 30 »
» <i>G. V. Skytte</i>	» 11 » » » 30 »
» <i>N. Boström</i>	» 12 » » » 31 »
» <i>J. Persson</i> från Arboga	» 10 » » » 31 »
» <i>E. Olsson</i> i Kyrkebol	» 14 » » » 31 »

herr	<i>C. E. Johansson</i>	i Berga	under 10 dagar fr. o. m. den 31 dennes,
»	<i>C. Rydberg</i>	»	» » » 31 »
»	<i>S. M. Olsson</i>	i Sörnäs	» » » 29 »
»	<i>C. A. Andersson</i>	från Malmö	» » » 29 »
»	<i>A. G. Ericsson</i>	i Väsby	» » » 30 »
»	<i>A. Andersson</i>	i Backgården	» » » 29 »
»	<i>C. J. Öberg</i>	»	» » » 29 »
»	<i>D. Persson</i>	i Tällberg	» » » 30 »
»	<i>E. Norman</i>	»	» » » 30 »
»	<i>P. G. Petersson</i>	i Brystorp	» » » 30 »
»	<i>N. Wallmark</i>	»	» » » 29 »
»	<i>E. V. Bäckström</i>	»	» » » 29 »
»	<i>J. Nilsson</i>	i Skrafvelsjö	» » » 29 »
»	<i>J. E. Nordin</i>	i Sättna	» » » 30 »
»	<i>J. Lindgren</i>	»	» » » 30 »
»	<i>J. G. Hazén</i>	»	» » » 29 »
»	<i>C. G. Grundell</i>	»	» » » 28 »
»	<i>H. Andersson</i>	i Nöbbelöf	» » » 30 »
»	<i>J. Bengtsson</i>	i Gullåkra	» » » 29 »
och herr	<i>A. Hahn</i>	»	» » » 30 »

§ 5.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtanden:

n:o 42, i anledning af väckt motion om tillägg till lagen angående tillsyn å vissa s. k. folkbanker m. m. den 29 juli 1892;

n:o 43, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala beskattningen i stad;

n:o 44, i anledning af väckt motion angående ändring af 47 § i förordningen om landsting den 21 mars 1862;

n:o 45, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af 1 § i lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889;

n:o 46, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af 5 § i förordningen om landsting den 21 mars 1862;

n:o 47, i anledning af väckt motion om avvägbringande af rättsordning beträffande personnamn;

n:o 48, i anledning af väckta motioner om upphäfvande af vissa undantagsbestämmelser rörande tiden för anförande af besvär öfver kommunal- och kyrkostämmobeslut i Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län;

n:o 49, i anledning af väckt motion angående ändring af den uti förordningen om kommunalstyrelse i stad stadgade beräkning af kommunalbeskattning å jordbruksfastighet;

n:o 50, i anledning af väckta motioner angående ändrad lydelse af 56 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

n:o 51, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af 41 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862; och

n:o 52, i anledning af väckt motion om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 6.

Justerades tre protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11,23 e. m.

In fidem
E. Nathorst-Böös.
